

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет маркетингу

Кафедра регіоналістики і туризму

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	«Туризм»
Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 «Туризм»

Форма навчання: *заочна*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

«Економічні переваги сталого туризму: європейський та вітчизняний досвід»

Здобувача: Варениці Тетяни Антонівни

Науковий керівник: к. е. н., доцент, доцент кафедри
регіоналістики і туризму Шевчук Оксана Василівна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор, академік НАН
України, Данилишин Богдан Михайлович

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет маркетингу

Кафедра регіоналістики і туризму

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	«Туризм»
Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 «Туризм»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи
(гарант) освітньо-професійної
програми
Ілляшенко І.О.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
Данилишин Б.М.

17 січня 2025р.

17 січня 2025р

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти Варениці Тетяні Антонівні

Заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему **«Економічні переваги сталого туризму: європейський та вітчизняний досвід»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від "14"січня 2025р .№ 65-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах офіційних статистичних даних, аналітичних звітів Європейського Союзу та Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів

План кваліфікаційної бакалаврської роботи	
Розділ 1	Теоретичні основи сталого туризму
Розділ 2	Аналіз економічних переваг сталого туризму в Європі та Україні
Розділ 3	Напрями формування економічних переваг сталого туризму

Об'єкт дослідження:	Процеси економічного зростання туристичної сфери на засадах сталого розвитку.
Предмет дослідження:	Механізми формування економічних переваг сталого туризму в Україні з урахуванням європейського досвіду.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі підходів до формування економічних переваг сталого туризму в Україні, з урахуванням інституційних, інфраструктурних та екологічних чинників, а також на основі вивчення досвіду країн ЄС.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Дослідити історію виникнення та розвитку сталого туризму як економічного явища. Проаналізувати основні підходи до визначення сталого туризму та його типологію.
У розділі 2	Проаналізувати сучасний стан туристичного сектору в Європейському Союзі та в Україні. Вивчити вплив пандемії COVID-19 і війни в Україні на динаміку сталого туризму. Оцінити роль міжнародних ініціатив та сертифікацій у забезпеченні економічних переваг від туризму.
У розділі 3	Визначити практичні шляхи формування економічних переваг сталого туризму на національному та регіональному рівнях. Розробити модель впровадження міжнародних сертифікаційних стандартів (Green Key, EU Ecolabel) у практику українських громад. Дослідити економічні стимули для розвитку сталого туризму на прикладі Сатанівської громади та сформулювати прогноз його ефективності.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

Шевчук О.В.
(ініціали, прізвище)
«17» січня 2025р.

Завдання одержав
здобувач

(підпис)

Варениця Т.А.
(ініціали, прізвище)
«17» січня 2025р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 61 сторінку, 2 таблиці, 13 рисунків, список використаних джерел із 36 найменувань.

«Економічні переваги сталого туризму: європейський та вітчизняний досвід»

Об'єктом дослідження є процеси економічного зростання туристичної сфери на засадах сталого розвитку.

Предметом дослідження є механізми формування економічних переваг сталого туризму в Україні з урахуванням європейського досвіду.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі підходів до формування економічних переваг сталого туризму в Україні, з урахуванням інституційних, інфраструктурних та екологічних чинників, а також на основі вивчення досвіду країн ЄС.

В процесі дослідження вирішувалися наступні завдання:

- З'ясувати сутність і класифікацію сталого туризму, визначити його особливості та форми;
- Визначити теоретичні підходи до формування економічних переваг сталого туризму;
- Оцінити нормативно-правову базу та європейські стратегії сталого туристичного розвитку;
- Проаналізувати економічні тенденції розвитку туристичного сектору в Європі та Україні;
- Виявити ключові проблеми формування економічних переваг сталого туризму в Україні;
- Запропонувати практичні шляхи удосконалення туристичної інфраструктури з орієнтацією на сталість;
- Вивчити можливості впровадження міжнародних сертифікаційних програм;

- Обґрунтувати економічні стимули для розвитку сталого туризму на рівні місцевих громад.

Методи дослідження: загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування), структурно-логічне моделювання, метод порівнянь, графічного аналізу, а також елементи економічного прогнозування. Теоретичною основою стали наукові публікації, аналітичні звіти ЄС та UNWTO, екологічні критерії сертифікацій.

Робота складається з трьох розділів. У першому розділі визначено теоретичні підходи до розуміння сталого туризму як економічної категорії. У другому розділі проаналізовано законодавчі основи, статистику та динаміку туристичного сектору в країнах ЄС і Україні, виокремлено спільні та відмінні риси. У третьому розділі розроблено практичні пропозиції щодо розвитку інфраструктури, впровадження сертифікаційних стандартів, економічної активізації громад (на прикладі Сатанівської територіальної громади).

У роботі обґрунтовано, що впровадження принципів сталого туризму створює довгострокові економічні переваги, сприяє інвестиційній привабливості територій, активізує громади, знижує екологічне навантаження та посилює конкурентоспроможність туризму України в європейському просторі.

Ключові слова: сталий туризм, економічні переваги, інфраструктура, сертифікація, Європейський Союз, громада, Україна.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Маркетингу
освітньо-професійної програми 242 «Туризм»

Варениці Т.А.

(прізвище, ініціали)

на тему **"Економічні переваги сталого туризму: європейський та вітчизняний досвід"**

1. Актуальність теми: тема сталого туризму є надзвичайно актуальною у світлі глобальних викликів. З огляду на процеси відновлення після пандемії COVID-19, війну в Україні та активну інтеграцію до європейського простору, розвиток сталого туризму набуває пріоритетного значення. Туризм має мультиплікаційний ефект, а його сталий формат здатен забезпечити довгострокові економічні переваги для держави та місцевих громад.
2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: у роботі комплексно розкрито теоретичні основи сталого туризму, проаналізовано економічні аспекти його розвитку у країнах ЄС та Україні, окреслено переваги впровадження сертифікаційних стандартів. Також авторка продемонструвала здатність працювати з сучасними джерелами, структуровано подавати матеріал і формулювати обґрунтовані висновки.
3. Наявність самостійних розробок автора: запропоновано власні підходи до впровадження сертифікаційних стандартів Green Key та EU Ecolabel, розроблено практичну модель застосування сталих ініціатив на прикладі Сатанівської територіальної громади, а також сформовано економічний прогноз впливу місцевих стимулів на розвиток туризму.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: теоретичні положення роботи поглиблюють розуміння сталого туризму як економічної категорії, а практичні рекомендації мають прикладне значення. Зокрема, для місцевих громад, туристичних операторів та органів управління. Запропоновані рішення можуть бути використані як основа для реалізації місцевих стратегій сталого розвитку в туристичній сфері.

5. Наявність недоліків: до недоліків роботи можна віднести дещо поверхнєве охоплення статистичного аналізу у другому розділі. Однак цей недолік не впливає суттєво на загальну логіку дослідження й може бути усунутий у подальшій науковій роботі.
-
-
-

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна робота Варениці Т.А. відповідає вимогам та рекомендується до захисту в ЕК з оцінкою 60 балів. Здобувачка Варениця Т.А. здійснила апробацію своєї кваліфікаційної бакалаврської роботи та є автором опублікованих тез доповіді.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент

“__” _____ 20__р. _____
(підпис)

Шевчук О.В.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО ТУРИЗМУ	6
1.1 Поняття і сутність сталого туризму.....	6
1.2 Класифікація та види сталого туризму	10
1.3 Підходи до формування економічних переваг сталого туризму	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ	17
2.1 Нормативно-правове регулювання сталого туризму: європейські стратегії та державна політика України	17
2.2 Економічні тенденції в туристичному секторі Європи та України	32
2.3 Проблеми формування економічних переваг сталого туризму в Україні.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ СТАЛОГО ТУРИЗМУ	45
3.1 Формування економічних переваг сталого туризму за рахунок туристичної інфраструктури та екологічних ініціатив	45
3.2 Залучення міжнародного досвіду та впровадження сертифікаційних програм сталого туризму	47
3.3 Економічні стимули місцевих громад до розвитку сталого туризму.	51
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі туризм посідає одне з провідних місць серед галузей глобальної економіки. За останні десятиліття він значно еволюціонував, перетворившись на вагомий чинник економічного зростання, створення робочих місць і міжкультурної взаємодії. В окремих державах ця сфера набула стратегічного значення, ставши пріоритетом державної політики. Однак у контексті посилення екологічних криз, кліматичних змін, урбаністичного навантаження, воєнних конфліктів та соціальних трансформацій особливої актуальності набуває ідея сталого туризму — підходу, який передбачає баланс між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. Для України, яка відновлюється в умовах воєнного часу та прагне інтегруватися у європейський простір, надзвичайно важливо формувати туристичну модель, здатну забезпечити довгострокові економічні переваги. Саме сталий туризм дає змогу регіонам залучати інвестиції, активізувати громади, зберігати культурну спадщину і природу, одночасно забезпечуючи розвиток малого підприємництва та соціальну стабільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику сталого туризму досліджували такі українські вчені, як Мальська М.П., Мельник Л.Г., Чабан Н.М., Карпюк А.А., а також міжнародні фахівці: Харріс Р., Іглз П., Джамаль Т. У європейському контексті велике значення має діяльність UNWTO, Європейської Комісії, програми Green Key, EU Ecolabel, European Green Deal. У той же час, в українській науці ще недостатньо опрацьовані питання формування саме економічних переваг сталого туризму, на рівні територіальних громад, малих дестинацій, у контексті застосування європейських сертифікаційних стандартів.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі підходів до формування економічних переваг сталого туризму в Україні, з урахуванням інституційних, інфраструктурних та екологічних чинників, а також на основі вивчення досвіду країн ЄС.

В процесі дослідження вирішувалися наступні *завдання*:

- З'ясувати сутність і класифікацію сталого туризму, визначити його особливості та форми;
- Визначити теоретичні підходи до формування економічних переваг сталого туризму;
- Оцінити нормативно-правову базу та європейські стратегії сталого туристичного розвитку;
- Проаналізувати економічні тенденції розвитку туристичного сектору в Європі та Україні;
- Виявити ключові проблеми формування економічних переваг сталого туризму в Україні;
- Запропонувати практичні шляхи удосконалення туристичної інфраструктури з орієнтацією на сталість;
- Вивчити можливості впровадження міжнародних сертифікаційних програм;
- Обґрунтувати економічні стимули для розвитку сталого туризму на рівні місцевих громад.

Об'єктом дослідження є процеси економічного зростання туристичної сфери на засадах сталого розвитку.

Предмет дослідження – механізми формування економічних переваг сталого туризму в Україні з урахуванням європейського досвіду.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано: загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування), структурно-логічне моделювання, метод порівнянь, графічного аналізу, а також елементи економічного прогнозування. Теоретичною основою стали наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, аналітичні звіти ЄС та UNWTO, екологічні критерії сертифікацій.

Теоретична і практична значущість дослідження. Робота має теоретичне значення для подальшого осмислення механізмів сталого туризму як джерела економічних переваг. Практичне значення полягає у формуванні пропозицій щодо розвитку туризму на основі сертифікації, локалізації вигод,

інфраструктурного вдосконалення та участі громад — зокрема на прикладі Сатанівської територіальної громади.

Інформаційна база дослідження охоплює праці вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні дані Державного агентства розвитку туризму, звіти UNWTO, документи Єврокомісії, матеріали екосертифікаційних організацій (Green Key, EU Ecolabel), нормативно-правові акти України, сайти громад та туристичних платформ.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто теоретичні основи сталого туризму та підходи до формування його економічних переваг. Другий розділ присвячено аналізу економічних тенденцій і проблем у сфері сталого туризму в Європі та Україні. У третьому розділі запропоновано практичні напрями формування економічних переваг, зокрема через розвиток інфраструктури, міжнародну сертифікацію та економічну участь громад.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО ТУРИЗМУ

1.1 Поняття і сутність сталого туризму

В останні сто років людство почало стикатися з глобальними екологічними, економічними та соціальними проблемами. А саме: виснаження ресурсів, зміна клімату, забруднення, кризи, нераціональне споживання, бідність, урбанізація. Проблеми потребували негайного вирішення, що й стало неабияким спонуканням для створення концепції сталого розвитку .

У 1972 році на конференції ООН у Стокгольмі вперше офіційно заговорили про необхідність зміни підходів до розвитку [1]. А у 1987 – концепцію сталого розвитку було чітко сформульовано в доповіді Брундтланд «Наше спільне майбутнє» і також було наголошено на задоволенні теперішніх та захисту майбутніх потреб людства: «Це такий розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [2].

Сталий туризм виник як логічне продовження концепції сталого розвитку, яка стала популярною в другій половині XX століття. З часом стало зрозуміло, що традиційні підходи до розвитку туризму призводять до екологічних, соціальних та економічних проблем. Це змусило міжнародну спільноту шукати нові моделі, які б дозволяли поєднувати економічне зростання із збереженням пам'яток культури, флори та фауни для майбутніх поколінь.

Згідно з документом World Conservation Union [3] маємо таке визначення сталого туризму: сталий туризм – це екологічно відповідальні подорожі та відвідування природних територій з метою насолодитися та оцінити природу (в тому числі будь-які супутні культурні особливості, як давні, так і сучасні) таким чином, щоб сприяти збереженню природи, мінімізувати шкідливий вплив на

пам'ятки, а також активно допомагати соціально-економічному залученню місцевого населення з користю для нього.

Туризм став важливою економічною діяльністю в природоохоронних зонах та навколо них, а також на інших природоохоронних територіях у всьому світі.

Також важливо зазначити у чому відмінність сталого туризму від звичайного туризму. Для того, щоб проаналізувати характеристики традиційного і сталого туризму, розглянемо рисунки 1.1 та 1.2.

Характеристики традиційного туризму

Рис. 1.1 – Характеристики традиційного туризму

Джерело: розроблене автором за даними [4]

Характеристика сталого туризму

Рис. 1.2 – Характеристики сталого туризму

Джерело: розроблене автором за даними [4]

На відміну від традиційного туризму [4], сталий туризм розроблений таким чином, щоб мати низький вплив на навколишнє середовище, бути неспоживчим і орієнтованим на місцевий рівень (контроль, вигоди та масштаби). Він, як правило, передбачає подорожі до природних місць призначення, повагу до місцевої культури, сприяє збереженню природи та має низький вплив на відвідувачів.

Традиційний туризм, з іншого боку, переважно зосереджується на потребах і бажаннях туристів, не враховуючи вплив на навколишнє середовище і місцеві громади. Це може призвести до надмірного споживання природних ресурсів, забруднення, деградації ландшафтів і руйнування місцевих культур. Традиційний туризм часто є масовим, що може загрожувати перенаселенням, навантаженням на інфраструктуру та ресурси, а також комерціалізацією культури та природи.

Сталий туризм відрізняється від традиційного туризму своїм підходом до взаємодії з навколишнім середовищем і місцевими громадами. Він прагне мінімізувати негативний вплив і максимізувати позитивний. Наприклад, сталий туризм сприяє використанню відновлюваних ресурсів, таких як сонячна енергія, і заохочує туристів зменшувати кількість відходів і споживання. Він також спрямований на захист і розвиток місцевих культур і традицій, а не на їхню комерціалізацію для туристичного споживання.

Сталий туризм має три ключові компоненти, які іноді називають «потрійним результатом» [5]:

1. З екологічної точки зору, сталий туризм має низький вплив на природні ресурси, особливо в природоохоронних територіях. Він мінімізує шкоду навколишньому середовищу (флорі, фауні, оселищам, воді, живим морським ресурсам, використанню енергії, забрудненню тощо), а в ідеалі намагається приносити користь навколишньому середовищу.

2. Соціально – культурної - не завдає шкоди соціальній сфері та культурі громади, де він розташований. Натомість він поважає місцеві культури та традиції. Залучає зацікавлені сторони (особи, громади, туроператори, державні

установи) на всіх етапах планування, розвитку та моніторингу, а також інформує зацікавлені сторони про їхні ролі.

3. З економічної точки зору, він сприяє економічному добробуту громади, генеруючи сталий і справедливий дохід для місцевих громад та якомога більшої кількості інших зацікавлених сторін. Це приносить користь власникам, працівникам та сусідам.

Туристичне підприємство, яке відповідає цим трьом принципам, буде «робити добро, роблячи добро». Це означає ведення туристичного бізнесу таким чином, щоб він не руйнував природні, культурні чи економічні ресурси, а навпаки, заохочував цінувати ті самі ресурси, від яких залежить туризм. Бізнес, який керується цими трьома принципами, може сприяти збереженню природних ресурсів, пошануванню культурних цінностей, приносити дохід громаді, і бути прибутковим.

Хоча обидві форми туризму мають на меті забезпечити приємні враження для відвідувачів, сталий туризм робить це з урахуванням довгострокового здоров'я і добробуту довкілля та місцевих громад. Це більш цілісний і відповідальний підхід до туризму, який прагне збалансувати потреби туристів, довкілля та місцевих громад.

Ретельно розроблені програми сталого туризму створюють можливості для відвідувачів познайомитися з природними територіями і людськими спільнотами, а також дізнатися про необхідність збереження морського середовища та місцевої культури. Крім того, діяльність у сфері сталого туризму може приносити дохід як для місцевих громад, так і для природоохоронних територій. Сталий туризм є особливо перспективним як ключовий механізм отримання місцевими громадами вигоди від навколишнього середовища та багатства ресурсів природоохоронних територій, що може мотивувати місцеве населення до збереження цих ресурсів.

Сталий туризм є безпосереднім продовженням концепції сталого розвитку, що виникла у відповідь на глобальні екологічні, економічні та соціальні виклики. На відміну від традиційного туризму, який часто спричиняє виснаження природних ресурсів, деградацію екосистем, культурну комерціалізацію та

соціальну нерівність, сталий туризм спрямований на гармонійне поєднання потреб туристів, довкілля та місцевих громад.

Він дозволяє розвивати туристичну сферу без шкоди для майбутніх поколінь, а й допомагає збереженню природного та культурного багатства, покращенню добробуту громад і створенню більш збалансованої та відповідальної туристичної моделі.

1.2 Класифікація та види сталого туризму

Сталий туризм охоплює різноманітні підходи до подорожей, спрямовані на збереження природного та культурного середовища. Залежно від специфіки та головної мети, він набуває різних форм, кожна з яких має свої особливості та внесок у сталий розвиток.

Серед найбільш поширених форм сталого туризму виділяють [6]: екологічний туризм (екотуризм), зелений туризм, м'який туризм, сільський туризм та агротуризм, соціальний туризм, справедливий туризм, солідарний та відповідальний туризм, тощо. На рисунку 1.3 представлені основні форми сталого туризму та їхні особливості.

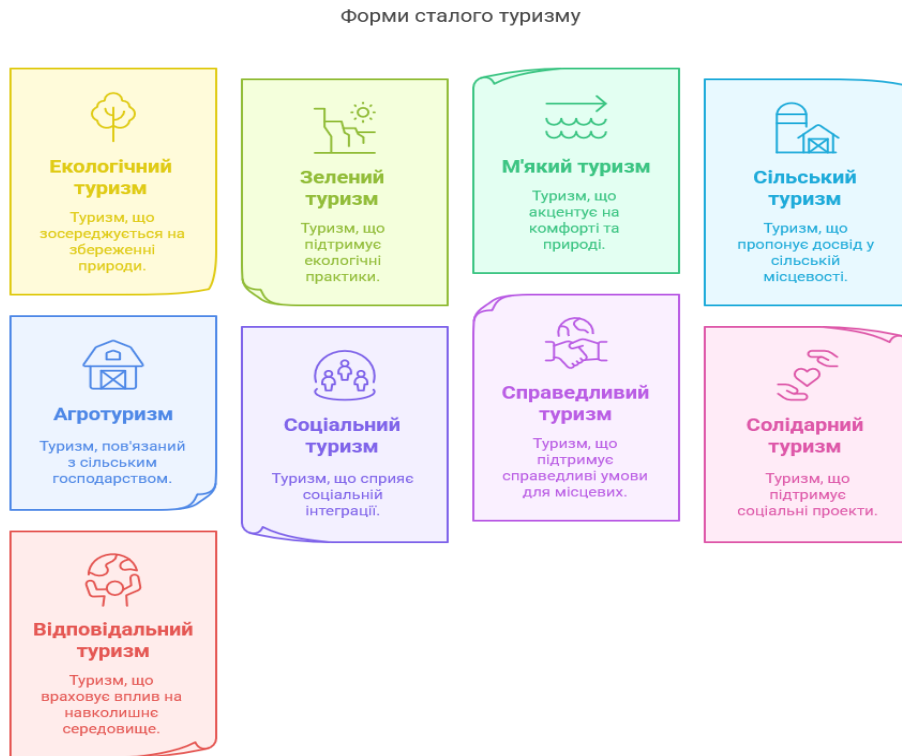

Рис. 1.3 - Форми сталого туризму

Джерело: розроблене автором за даними [6]

Детально розглянемо основні з них .

Екологічний туризм є загальним поняттям для природної експлуатації (комерціалізації) ресурсів як туристичних продуктів у сталий розвиток. На думку деяких авторів, екологічним туризмом, або екотуризмом, вважається лише туризм у природних заповідниках та національних парках. Поняття екотуризму вперше було використано в 1983 році (але визначено лише в 1987 році) мексиканським вченим Гектором Себальосом-Ласкураном (згодом директором Комісії з екотуризму Міжнародного союзу охорони природи) [7]. Екотуризм або зелений туризм - це екологічний туризм, основною метою якого є збереження природи збереження рідкісних видів. Екотуристична діяльність включає важливий освітній та інтерпретаційний компонент, а також підтримку підвищення обізнаності про необхідність збереження природного та культурного капіталу. Екотуризм повинен мати мінімальний вплив на навколишнє середовище, а також сприяти підвищенню добробуту місцевого населення. Екотуризм став широко відомим на

початку 90-х років у Північній Америці, як відповідь на зростаючий інтерес до дикої природи і являє собою форму відповідальної подорожі природними просторами, що сприяє збереженню довкілля. На Всесвітній зустрічі екотуризму, що відбулася у травні 2002 року в Квебеку (Канада), особлива увага була приділена солідарності та гуманістичним аспектам екотуризму, що притаманні цій формі туризму. З цієї ж нагоди була прийнята Декларація про екотуризм, яка містить визнання того, що ця форма туризму охоплює принципи сталого туризму з точки зору економічних, соціальних та екологічних наслідків, а також були прийняті Принципи екотуризму. У відповідь, Всесвітній альянс охорони природи заявив про остаточну визначеність екотуризму: «милуватися, вивчати, цінувати ландшафт, флору, диких тварин і будь-яку культурну характеристику регіону». Для деяких країн екотуризм є не просто додатковим видом діяльності, призначеним для фінансування природоохоронних заходів, фінансування заходів зі збереження довкілля, але й сектор, який є двигуном національної економіки та засобом отримання значних доходів. Наприклад, у таких країнах, як Кенія, Еквадор, Непал, Коста-Ріка та Мадагаскар, екотуризм є основним джерелом іноземної валюти.

Наступним розглянемо **м'який туризм**. Окрім природоохоронної спрямованості, яка є спільною рисою для всіх видів туризму, що спрямовані на екологічну сумісність, а також на охорону здоров'я людей, цей вид туризму має й інші цілі. З одного боку, соціальні (повага до звичаїв, традицій, соціальних і сімейних структур), а з іншого - економічні цілі (справедливий розподіл доходів, диверсифікація туристичної пропозиції). М'який туризм відмежовується від штучних і знеособлених форм масового туризму.

Сільський туризм є одним із найефективніших рішень для гармонізації туристичних потреб і правил збереження навколишнього середовища та сталого розвитку. У більш широкому розумінні під сільським туризмом мається на увазі відпочинок, проведений у сільській місцевості, але це визначення виявилось не досить точним, породжуючи різні думки щодо змісту та характеристик сільського туризму, від простого перебування в сільській місцевості до дотримання суворих

критеріїв, пов'язаних із поведінкою туристів-споживачів, таких як: споживання сільськогосподарських продуктів харчування із домашнього господарства та участь у господарській діяльності, характерній для ферми чи домогосподарства тощо.

Соціальний туризм зосереджений на залученні місцевого населення до розвитку туризму, локалізованого та розвинутого на їх користь: вони будують і управляють структурами розміщення, а також місцевими послугами, що пропонуються туристам [8]. Місцеве населення має повний контроль над доходами, отриманими від туризму, значна частина доходів призначена для покращення умов життя громади, надаючи спеціальні увага до бережливого ставлення до природи та традицій місцевого населення. Ця форма розвитку туризму часто поєднується з розвитком виробничої діяльності, такої як переробка сільськогосподарської продукції або ремісничі майстерні, продукція яких в основному продається туристам.

Справедливий туризм має концепцію, яка передбачає застосування в секторі принципів справедливої торгівлі. Хоча справедливий туризм все ще менш розвинений, ніж справедлива торгівля, справедливий туризм впроваджується на практиці зростаючою кількістю туристичних асоціацій і підприємств, чії амбіції полягають у тому, щоб забезпечити громадам у туристичних напрямках справедливу частину доходів, отриманих від туризму, а також поєднання туризму зі сталим розвитком громади.

Наведемо кілька прикладів справедливого туризму:

- Справедлива винагорода місцевих партнерів, повна прозорість механізму формування цін на туристичні продукти;
- Зобов'язання щодо міцних відносин з місцевим населенням з єдиною метою: покращення соціальних та економічних умов у місцях туристичного призначення.

Туристи повинні також навчати бути відповідальним за допомогою інформаційних кампаній про наслідки своїх відпусток. Головним чином, справедливий туризм відноситься до ряду критеріїв, які зосереджуються на повазі

мешканців та навколишнього середовища, зустрічах між туристами та місцевими жителями, а також стійкості розвитку туризму для місцевих громад.

Солідарний та відповідальний туризм. Відповідно до визначення Міжнародного форуму туризму солідарності в Марселі, Франція, у 2003 році: солідарний та відповідальний туризм – це соціальний рух, який має на меті тримати під контролем та покращувати економіку туризму на користь місцевих громад у місцях призначення та сприяти розвитку території. Це визначення повністю побудовано з людських, культурних, економічних та екологічних ресурсів суспільства, які формують життєву основу місцевих спільнот. Ця форма туризму передбачає відповідальність усіх залучених учасників: приймаючого населення, посередників і туристів, відповідальність заснована на місцевих звичаях і цінностях, повазі та навколишньому середовищі, а також на певній справедливості [9].

Тому справедливий туризм наголошує на правильній винагороді для різних суб'єктів, які втручаються у виробництво та комерціалізацію туристичних продуктів, особливо для місцевого населення. Можна припустити, що туристи погодяться платити більше за послуги, знаючи, що різниця дозволить отримати кращу винагороду для постачальників основних послуг. Як і споживчі товари, послуги сталого туризму, як правило, базуються на брендах, які підтверджують їхню якість.

Солідарний туризм встановлює діалог, солідарність, стосунки взаємодопомоги між туристами (переважно мешканцями розвинутих країн), з одного боку, та їх приймаючими особами з країн, що розвиваються, з іншого. З солідарним туризмом, неурядові організації з розвинутих країн залучаються до партнерства з іншими країнами, що розвиваються, які, у свою чергу, мають відношення до місцевих громад.

Ця форма туризму все ще залишається маловідомою широкій аудиторії та страждає від відсутності контролю, якості та партнерства.

Сталий туризм має різні форми. Кожна спрямована на збереження довкілля, підтримку місцевих громад та розвиток культури.

Екотуризм фокусується на охороні природи та підвищенні екологічної свідомості. М'який і сільський туризм допомагають збереженню традицій та гармонійному розвитку регіонів. Соціальний, справедливий та солідарний туризм забезпечують рівномірний розподіл доходів і активну участь місцевого населення в туристичній сфері.

Усі ці форми сприяють збалансованому розвитку туризму, враховуючи екологічні, соціальні та економічні аспекти, що дозволяє розвивати галузь без шкоди для майбутніх поколінь.

1.3 Підходи до формування економічних переваг сталого туризму

В умовах зростаючого впливу глобалізації та посилення екологічних проблем, питання формування економічних переваг у туристичній галузі на принципах сталості стає особливо актуальним. Вибір правильних стратегій і підходів дозволяє ефективно використовувати ресурси, забезпечувати довгострокову економічну вигоду, покращувати якість життя місцевих громад та захищати довкілля.

Підходи до формування економічних переваг сталого туризму охоплюють широкий спектр заходів. Вони спрямовані на одночасне досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей. Основний акцент робиться на створенні умов для довгострокового, збалансованого розвитку туристичної галузі з мінімізацією негативного впливу на довкілля та місцеві громади.

Підходи до формування економічних переваг сталого туризму базуються на конкретних заходах і стратегіях дестинацій:

1.Розвиток локального підприємництва. Сприяння залученню місцевого населення до туристичної діяльності, що дозволить створювати нові робочі місця та буде забезпечувати стабільні доходи для громади.

2.Екологічні інновації. Впровадження сучасних технологій та практик. Вони дозволяють значно знизити екологічний вплив туристичної діяльності, у тому числі використання відновлюваних джерел енергії, цифровізація туристичних послуг і впровадження систем управління туристичними потоками.

3.Сталий менеджмент ресурсів. Ефективне та раціональне використання природних і культурних ресурсів із метою їхнього збереження для майбутніх поколінь. Має забезпечувати довгострокову привабливість туристичних дестинацій.

4.Розвиток тематичного туризму. Створення та просування екотуризму, агротуризму та етнотуризму, дозволяють туристам отримати унікальний досвід, підтримувати місцеву економіку та культурні традиції, а також одночасно сприяють збереженню природного середовища.

Зробимо висновки, що ефективне застосування наведених вище підходів до формування економічних переваг сталого туризму є ключовою умовою досягнення довгострокового економічного успіху, збереження екологічної рівноваги та підвищення соціального добробуту місцевих громад. Якщо впровадити ці підходи, туристичні регіони можуть підвищити власну привабливість та конкурентоспроможність, а й також створити надійну платформу для сталого розвитку в майбутньому.

У першому розділі встановлено, що сталий туризм поєднує економічну вигоду, соціальну відповідальність і екологічну безпеку, сприяючи збалансованому розвитку територій. Окреслено основні форми сталого туризму — екотуризм, агротуризм, м'який, соціальний, справедливий, кожна з яких має свій внесок у збереження ресурсів і підтримку місцевих громад. Також визначено підходи до формування економічних переваг сталого туризму, зокрема розвиток локального бізнесу, впровадження екологічних практик та створення доданої вартості туристичного продукту. Це створює передумови для конкурентоспроможності туристичних дестинацій і стійкого економічного зростання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ

2.1 Нормативно-правове регулювання сталого туризму: європейські стратегії та державна політика України

Важливою складовою процесу сталого туризму є нормативно-правове регулювання, яке забезпечує впровадження стандартів екологічної відповідальності, соціальної справедливості та економічної ефективності в туризмі.

Європейський Союз впродовж багатьох років активно працює над створенням і розробкою комплексних стратегій та нових ідей для підтримки сталого туризму. Вони мають поєднувати законодавчі ініціативи, екологічні стандарти та програми фінансування. Розробка та впровадження цих політик дозволяє забезпечити гармонійний і безпечний розвиток сучасного туризму, зменшити його шкідливий вплив на навколишнє середовище і створити стійку туристичну економіку.

Підтримка сталого туризму в Європейському Союзі поступово набирає оберти у 1980-х роках, коли очевидним стало те, що зростання туристичної діяльності почало призводити до екологічних, соціальних та економічних проблем.

Розглянемо 5 найголовніших європейських стратегій в хронологічному порядку починаючи від 80-х років, закінчуючи 2024 роком.

1. Green Paper on the Future of European Tourism Policy (2001)

Зелена книга про майбутнє європейської туристичної політики була опублікована Європейською Комісією у 2001 році. Цей документ поклав початок широкому обговоренню між зацікавленими сторонами напрямів і пріоритетів туристичної політики в Європейському Союзі (ЄС). Він був націлений на вирішення проблем і можливостей, що стоять перед туристичним сектором [10].

Розглянемо ключові цілі Зеленої книги на рис. 2.1:

Рис. 2.1 – Ключові цілі Зеленої Книги

Джерело: розроблене автором за даними [10]

У Зеленій книзі підкреслюється необхідність підвищення конкурентоспроможності європейської туристичної галузі, акцентується увага на важливості інновацій, покращення якості та запровадження нових технологій для задоволення зростаючих запитів споживачів. Зважаючи на вплив туризму на довкілля, документ наголошує на важливості сталих практик, закликає до інтеграції екологічних питань до планування та розвитку туризму, щоб забезпечити збереження природних і культурних ресурсів. До того ж, документ визначив туризм як важливе джерело робочих місць в ЄС, закликаючи до покращення умов праці, розвитку навичок та заходів для подолання сезонності у сфері зайнятості в туристичному секторі.

Для реалізації цих цілей у Зеленій книзі заохочується співпраця між органами державної влади, представниками приватного сектору та місцевими

громадами з метою розробки комплексної політики, яка б збалансовувала економічне зростання зі сталим розвитком. У ній запропоновано ініціативи, націлені на покращення інфраструктури, підтримку цифрової трансформації в туристичному сегменті та просування відповідальних туристичних практик, які поважають місцеву культуру і традиції. У ній також підкреслюється важливість диверсифікації туристичних пропозицій для зменшення надмірного туризму в популярних дестинаціях і водночас підтримки розвитку менш відомих регіонів.

2. Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism (2007)

План дій для сталого та конкурентоспроможного європейського туризму, ухвалений Європейською Комісією у 2007 році, передбачав створення довгострокових стратегічних рамок для забезпечення сталого розвитку туризму по всьому ЄС. Визнаючи зростаючі труднощі, пов'язані зі зміною клімату, погіршенням стану довкілля та соціально-економічним впливом туризму, цей документ прагнув збалансувати економічне зростання з екологічною та соціальною відповідальністю [11].

Розглянемо ключові цілі цієї програми на рис. 2.2:

Рис. 2.2 – Ключові цілі Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism (2007)

Джерело: розроблене автором за даними [11]

Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism зосереджується на покращенні сталості туристичних DESTИНАЦІЙ шляхом заохочення сталого управління туризмом як у міських, так і в сільських місцевостях. Програма спрямована на охорону природної та історико-культурної спадщини, а також на залучення місцевих громад до активної участі у плануванні та розвитку туризму. Також у програмі наголошено на важливості відповідального ведення бізнесу, підтримки туристичного бізнесу у впровадженні сталих операцій, включаючи екологічно чисту інфраструктуру та утилізацію відходів. Вона сприяє корпоративній соціальній відповідальності (КСВ) серед туристичних операторів і встановлює добровільні схеми сертифікації, такі як Екологічне маркування ЄС для засобів розміщення туристів, для заохочення зусиль у сфері сталого розвитку.

Щоб зменшити вплив туризму на екологію, програма закликала до забезпечення енергоефективності в готелях, транспорті та туристичних об'єктах, а також до забезпечення сталої доступності шляхом популяризації громадського транспорту та подорожей з низьким рівнем шкідливих викидів. Крім того, заохочувала ініціативи з економії води та скорочення сміття з метою популяризації екологічно безпечних туристичних практик. Іншим ключовим аспектом було поліпшення якості туристичних послуг, зосереджене на покращенні туристичного досвіду завдяки високоякісним послугам та інфраструктурі. План передбачає підтримку освітніх програм, направлених на підвищення кваліфікації фахівців у сфері туризму і впровадження стандартів якості та покращення заходів безпеки для туристів.

Також в стратегії підкреслюється важливість моніторингу та вимірювання сталого розвитку шляхом розробки індикаторів для відстеження екологічних, економічних та соціальних наслідків туризму. Вона заохочує країни-члени ЄС збирати дані та аналізувати зусилля зі сталого розвитку в своїх туристичних секторах, що забезпечить довгостроковий прогрес і прийняття обґрунтованих рішень для розвитку сталого туризму в Європі.

3. Europe, the World's No. 1 Tourist Destination – A New Political Framework for Tourism in Europe (2010)

Повідомлення ЄС 2010 року під назвою «Європа - туристична дестинація №1 у світі - нові політичні рамки для туризму в Європі» стало знаковою стратегією, спрямованою на посилення конкурентоспроможності та сталого розвитку європейського туристичного сектору. Вона була підготовлена у відповідь на економічні випробування, процеси глобалізації, демографічні зрушення та потребу в екологічно стійких моделях туризму. Ця концепція встановила чотири основні пріоритети для забезпечення довгострокової стійкості туризму в Європі [12].

Розглянемо ключові цілі повідомлення на рис. 2.3:

Рис. 2.3 – Ключові цілі Framework for Tourism in Europe (2010)

Джерело: розроблене автором за даними [12]

Програма ЄС з туризму 2010 року зосереджена на чотирьох головних пріоритетах, спрямованих на покращення конкурентоспроможності та сталого розвитку європейського сектору туризму. Вона спрямована на підтримку конкурентоспроможності шляхом впровадження інновацій, розширення та запровадження цифрових технологій серед малих і середніх підприємств, а також на просування якісних послуг з метою збереження світового лідируючого становища Європи. Як один із прикладів можна навести інвестиції в цифрові платформи для смарт туризму та покращення маркетингових стратегій.

Ця стратегія також наголошує на сталому та відповідальному туризмі, зокрема шляхом інтеграції стандартів сталого розвитку в управління DESTINATION, популяризації екотуризму та культурного туризму, а також шляхом посилення заходів з адаптації до зміни клімату. Такі ініціативи, як Екологічне маркування ЄС для туристичних об'єктів та варіанти низько вуглецевих подорожей, підтримують ці цілі.

Щоб підвищити впізнаваність Європи як туристичного напрямку, ЄС запуснув заходи з брендингу, розробив тематичні туристичні маршрути (наприклад, культурна спадщина, гастрономія, екологічні стежки) і зміцнив співпрацю з міжнародними організаціями, що опікуються питаннями туризму. Кампанії «Відвідайте Європу » були націлені на ключові світові ринки, такі як США і Китай.

4. European Green Deal (2019) and Its Impact on Tourism

Європейський зелений курс, представлений Європейською комісією у 2019 році. Це сміливий план, спрямований на те, щоб зробити Європу першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Він стосується таких ключових секторів: енергетика, транспорт, сільське господарство та туризм. А також спрямований на забезпечення сталого економічного зростання при одночасному зниженні впливу на навколишнє середовище. Для туризму «Зелений курс» став переломним моментом, стимулюючи екологічні подорожі, більш зелену інфраструктуру та кліматично орієнтовані моделі туризму. Він просуває низько вуглецеві види транспорту, енергоефективні засоби розміщення та більш розумне управління туризмом, що покликані створити більш стійку та відповідальну індустрію в майбутньому [13].

Розглянемо ключові цілі курсу на рис. 2.4:

Підтримка цілей Європейської зеленої угоди в туризмі

Рис. 2.4 – Ключові цілі European Green Deal (2019) and Its Impact on Tourism

Джерело: розроблене автором за даними [13]

Європейський зелений курс реформує туризм, щоб зробити подорожі більш сталими та екологічними. Особлива увага надається низьковуглецевому транспорту, з інвестиціями у високошвидкісні залізничні мережі, екологічно чисте авіаційне паливо та екологічно чистий морський транспорт. Євросоюз підтримує розвиток велосипедних і пішохідних маршрутів. Наприклад : розширення велосипедної мережі EuroVelo, щоб сприяти розвитку екологічного туризму і зменшити попит на автомобілі. Туристична інфраструктура отримує зелене оновлення. Готелі, ресторани та туристичні об'єкти спонукають до енергоефективності, покращення управління відходами, економії води та

переходу на відновлювані джерела енергії. Завдяки фінансуванню ЄС бізнес модернізується до готелів з нульовим рівнем викидів та розумних енергетичних систем, що робить сталий розвиток основною частиною туристичного досвіду. Ще одним пріоритетом є захист природної та культурної спадщини. Існує сильніша стратегія захисту біорізноманіття в національних парках, прибережних зонах та історичних пам'ятках. Замість того, щоб масовий туризм перевантажував вразливі екосистеми, ЄС просуває екотуризм і подорожі на природі, підтримуючи сталий сільський і пригородницький туризм як більш відповідальну альтернативу. Технології також відіграють важливу роль у підвищенні розумності туризму. ЄС запроваджує штучний інтелект, великі дані та IoT (Інтернет речей) задля допомоги в управлінні туристичними потоками, запобігання масовому туризму та покращення вражень відвідувачів.

У рамках таких ініціатив, як «Європейська столиця розумного туризму», визнаються міста-лідери в галузі цифрових інновацій та сталого розвитку, забезпечуючи розвиток туризму як розумного, так і зеленого. Щоб зробити все це можливим, ЄС інвестує значні кошти у сталий туризм. Програми Horizon Europe, LIFE та Next Generation EU фінансують проекти, що сприяють розвитку зелених інновацій. Бізнес заохочується до впровадження сталих моделей і роботи над досягненням вуглецевої нейтральності, надаючи гранти стартапам, які зосереджуються на програмах компенсації вуглецевих викидів та екологічних туристичних рішеннях.

5. Transition Pathway for Tourism (2022)

Перехідний шлях для туризму (2022) було створено для вирішення проблем у туристичному секторі. Пандемія COVID-19 зумовила втрату робочих місць, закриття підприємств та припинення подорожей. Ініціатива мала на меті зробити туризм більш сталим, стійким та цифровим. Головною причиною її впровадження стала потреба в зеленому перехідному періоді. Туризм призводить до викидів вуглекислого газу та споживання ресурсів. Європейський зелений курс стимулював розвиток екологічного туризму з низьковуглецевим транспортом та енергоефективними засобами розміщення. Ще одна причина - необхідність

цифрової трансформації. Підприємствам пропонується впроваджувати штучний інтелект, великі дані та смарт-технології для підвищення ефективності. Цей шлях також зміцнює економічну стійкість, готуючи підприємства до майбутніх криз. Він підтримує управління ризиками та диверсифікацію для зменшення економічних ризиків. Крім того, він фокусується на розвитку робочої сили шляхом підвищення кваліфікації та стабільності робочих місць. Дана ініціатива надає чіткий план, як зробити туризм більш екологічним, цифровим і краще підготовленим до майбутніх викликів [14].

Розглянемо ключові цілі стратегії на рис. 2.5:

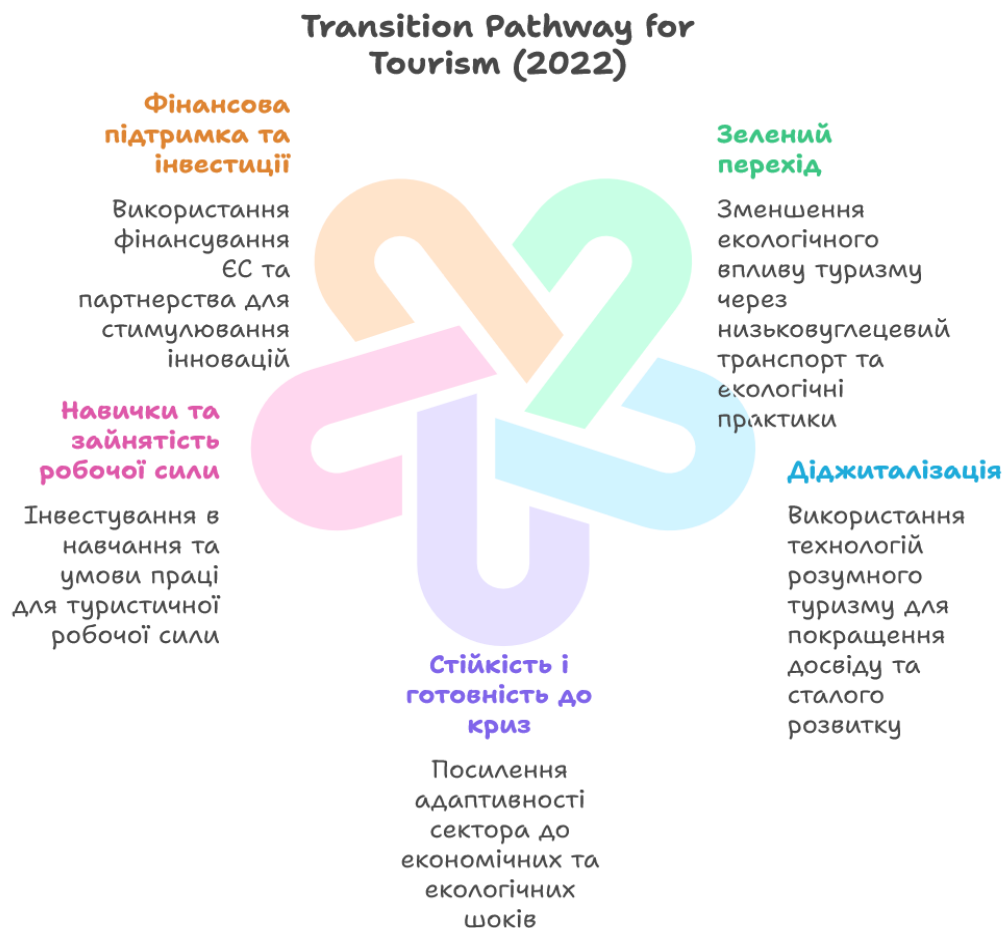

Рис. 2.5 – Ключові цілі Transition Pathway for Tourism (2022)

Джерело: розроблене автором за даними [14]

Перехідний шлях для туризму (2022) - це стратегія ЄС, яка має на меті зробити туризм більш сталим, стійким та цифровим. Вона спрямована на

зменшення впливу туризму на навколишнє середовище за допомогою низьковуглецевого транспорту, екологічних помешкань та практик циркулярної економіки, водночас сприяє діджиталізації шляхом інтеграції розумних технологій. Наприклад, штучного інтелекту, великих даних та IoT, щоб покращити досвід відвідувачів та зусилля зі сталого розвитку. Стратегія також посилює стійкість і готовність до криз, яка допомагає сектору адаптуватися до економічних потрясінь, пандемій та зміни клімату завдяки кращому управлінню ризиками та диверсифікації. Більше того, вона інвестує в навички та зайнятість робочої сили. Підтримка навчальних програм, справедлива заробітна плата та кращі умови праці забезпечують стабільність та готовність до майбутнього туристичної робочої сили. Для того щоб прискорити ці перетворення, Європейський Союз надає фінансову підтримку через такі програми фінансування, як Horizon Europe, LIFE та NextGenerationEU, водночас сприяє розвитку державно-приватного партнерства для стимулювання інновацій у зеленому та цифровому туризмі. Впроваджуючи ці цілі, ЄС прагне забезпечити майбутнє туристичної галузі, а також зберегти її конкурентоспроможність, захистити навколишнє середовище та підтримати місцеві громади.

Впровадження сталого туризму в Україні проходить у кілька етапів, від початкового усвідомлення його важливості до інтеграції принципів сталого розвитку в державну політику та практику туристичної галузі.

Першим етапом стало те, що У 1999 році було прийнято Закон України "Про туризм", який заклав правові основи для розвитку туристичної галузі. Хоча цей закон не містив прямої згадки про сталий туризм, він створив базу для подальшого впровадження екологічних та соціальних аспектів у туризмі.

Наступним важливим кроком стало підписання У 2011 році Протоколу про сталий туризм до Рамкової конвенції, а саме про охорону та сталий розвиток Карпат. Це стало важливою подією у напрямку інтеграції міжнародних стандартів сталого туризму. Протокол передбачає збереження природних ресурсів Карпатського регіону та розвиток екологічно відповідального туризму. Також майже одночасно з цим, Україна внесла Інституційні зміни, які передбачували

створення Державного агентства України з туризму та курортів, яке відповідало за реалізацію державної політики в галузі туризму та курортів. Однак у 2014 році агентство було ліквідовано, а його функції передано Міністерству економічного розвитку і торгівлі України. У 2019 році було створено Державне агентство розвитку туризму України, яке стало центральним органом виконавчої влади, відповідальним за реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів.

Але вже у 2015 році Україна почала створювати та потихеньку впроваджувати власні стратегії сталого туризму. Пропонуємо розглянути їх детальніше.

1. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»

Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» — це документ, затверджений Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року, який визначав напрямки та пріоритети розвитку держави до 2020 року [15].

На рис.2.6 можна побачити ключові цілі цієї стратегії.

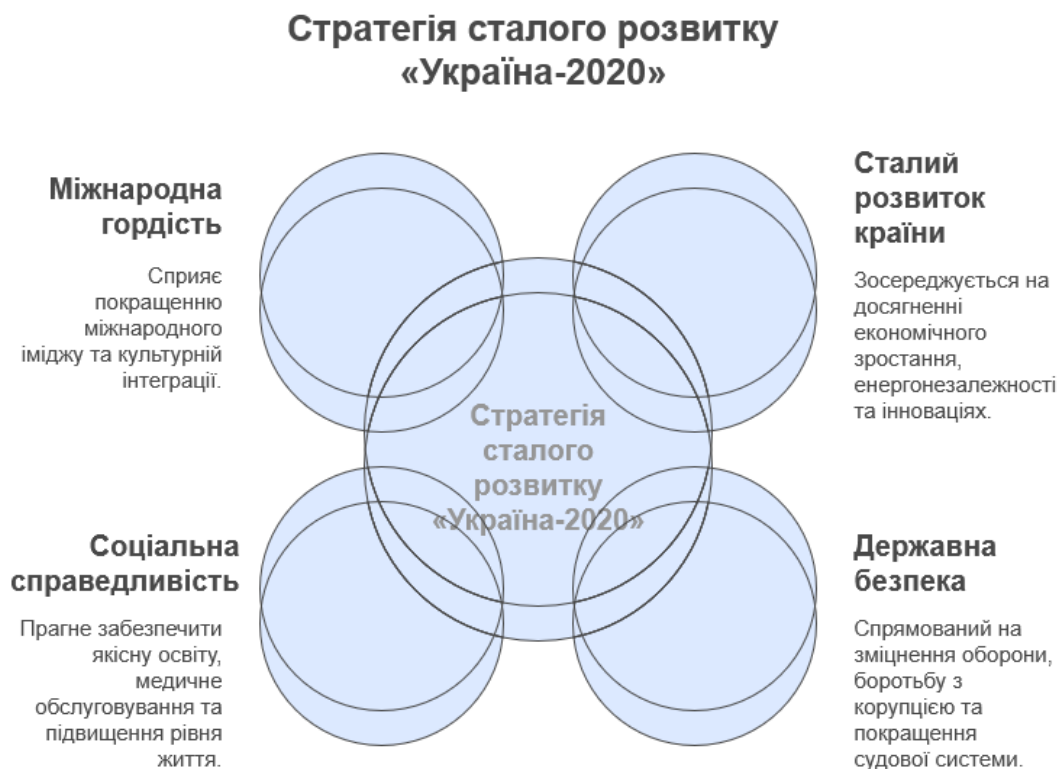

Рис. 2.6 – Ключові цілі Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»

Джерело: розроблене автором за даними [15]

Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» визначила чотири основні напрями, спрямовані на зміцнення економіки, безпеки, соціальної сфери та міжнародного іміджу країни. У сфері сталого розвитку передбачалося проведення структурних реформ для забезпечення стабільного економічного зростання, впровадження інноваційних технологій, підвищення енергонезалежності та залучення іноземних інвестицій через державно-приватне партнерство. У напрямі безпеки акцент був зроблений на зміцненні обороноздатності, боротьбі з корупцією шляхом реформування правоохоронних органів, модернізації судової системи для забезпечення верховенства права та посиленні кібербезпеки. Соціальний вектор розвитку включав підвищення якості освіти, доступність медицини та соціального захисту, рівні можливості для всіх громадян і покращення рівня життя через створення робочих місць та підвищення заробітних плат. Окремо стратегія передбачала формування позитивного іміджу України у світі, розвиток туристичного та культурного потенціалу, підтримку національної ідентичності, розширення міжнародних партнерств та інтеграцію в європейський і світовий ринок. Загалом, документ включав 62 реформи та програми, а також 25 ключових показників, за якими планувалося оцінювати успішність реалізації цілей сталого розвитку до 2020 року.

Треба зазначити, що поставлені завдання було реалізовано лише частково. Основні причини недостатньої ефективності реалізації стратегії – це брак чітких механізмів реалізації заходів, мале фінансування, а також низькі рівні координації між центральними та регіональними органами влади. Через це український туристичний сектор не досяг суттєвого прориву у рейтингах міжнародної конкурентоспроможності та продовжує стикатися з викликами щодо залучення іноземних туристів та інвестицій.

2. Стратегія популяризації туристичного бренду України

У липні 2021 року Міністерство закордонних справ України, Міністерство культури та інформаційної політики, а також Державне агентство розвитку туризму представили комунікаційну стратегію популяризації туристичного бренду України. Цей документ визначає формати, канали та практичні кроки для

формування сталого туристичного іміджу України та системного залучення іноземних туристів засобами комунікації та публічної дипломатії [16].

Розглянемо рис.2.7, щоб побачити ключові цілі стратегії.

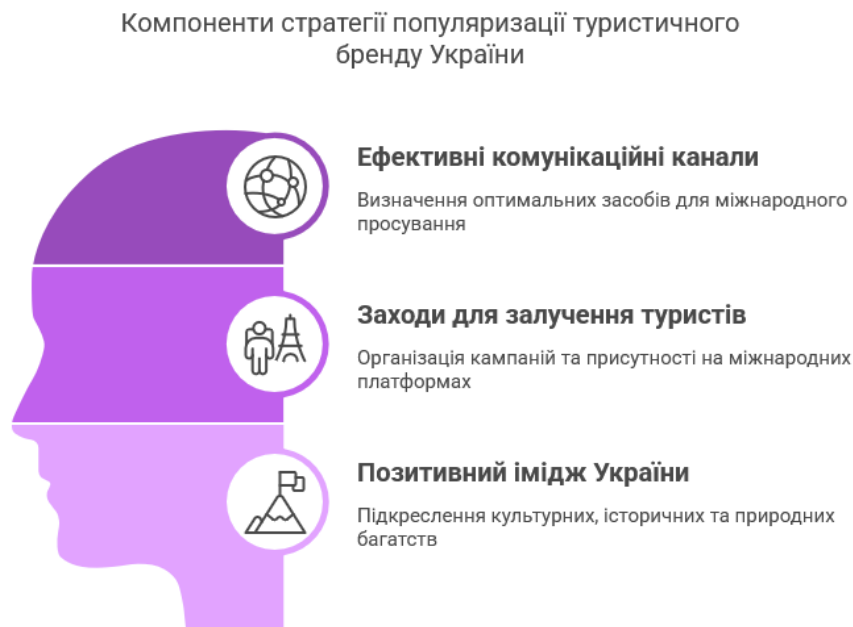

Рис. 2.7 – Ключові цілі Стратегії популяризації туристичного бренду України

Джерело: розроблене автором за даними [16]

Стратегія популяризації туристичного бренду України, представлена у 2021 році, спрямована на формування позитивного іміджу країни та залучення іноземних туристів через ефективні комунікації. Вона включає інформаційні кампанії, створення промоційних матеріалів, активну присутність у соціальних мережах та на міжнародних туристичних платформах. У межах стратегії була запущена кампанія "Visit Ukraine – Summer in Ukraine", що популяризує літній відпочинок в Україні. Важливим елементом став бренд "Ukraine NOW", який сприяє підвищенню впізнаваності країни на світовій арені.

Також вона передбачає активну співпрацю з міжнародними туристичними організаціями, участь у виставках та форумах, а також залучення іноземних інвесторів до розвитку туристичної інфраструктури. Вона спрямована на

популяризацію різних видів туризму, зокрема культурного, гастрономічного, природного та подієвого, що допоможе розширити туристичні потоки.

Також хочемо зазначити результати, які було досягнуто у ході реалізації цієї стратегії. Насамперед це активні міжнародні маркетингові кампанії у соціальних мережах і на туристичних платформах. Вони значно покращили впізнаваність України за кордоном. Успішно проведені міжнародні та національні фестивалі. Наприклад: Atlas Weekend, Leopold Jazz Fest та Одеський кінофестиваль, які підсилили туристичну привабливість країни. Значною мірою цьому сприяла участь України у глобальних туристичних виставках (ITB Berlin, World Travel Market London) та посилена співпраця з міжнародними туроператорами. Всі ці заходи дозволили інтегрувати український туристичний продукт у міжнародні туристичні маршрути та підвищити загальний імідж України.

3. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.

Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року № 168-р, має на меті створення сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів відповідно до міжнародних стандартів [17].

Ключові цілі стратегії відображені на рис.2.8

Рис. 2.8 – Ключові цілі Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.

Джерело: розроблене автором за даними [17]

Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року розроблена задля зміцнення туристичної сфери, збільшення потоку відвідувачів та покращення міжнародного сприйняття України. Вона передбачає підвищення безпеки та комфорту туристів, оновлення інфраструктури, розвиток професійних кадрів і підтримку підприємництва в цій галузі. Окрему увагу приділено просуванню України як туристичної локації на світовому рівні, екологічним ініціативам і вдосконаленню законодавства. Реалізація стратегії сприятиме економічному розвитку, створенню нових робочих місць і покращенню якості туристичних послуг.

Сталий туризм у ЄС та Україні розвивається нерівномірно. В Європі цей напрям уже інтегрований у державну політику, підтримується фінансово та регулюється законодавчо. Завдяки цьому ринок демонструє стабільне зростання, екотуризм стає нормою, а туристична інфраструктура адаптується до принципів сталого розвитку. В Україні ж цей сегмент лише формується, а стратегічні документи більше орієнтовані на загальний розвиток туризму без чіткої екологічної складової. Попри це, внутрішній туризм та екологічні ініціативи набирають обертів, що відкриває можливості для впровадження європейських підходів. Для повноцінного розвитку сталого туризму Україні потрібні державна підтримка, міжнародні інвестиції та законодавче закріплення екологічних стандартів. Це дозволить не лише розвивати економіку, а й зберегти природні та культурні ресурси країни.

2.2 Економічні тенденції в туристичному секторі Європи та України

Сталий туризм є одним із ключових напрямів розвитку сучасної туристичної галузі, що поєднує економічний прибуток, соціальну відповідальність та екологічну стійкість. Він спрямований на збереження природних і культурних ресурсів, мінімізацію негативного впливу на довкілля та підтримку місцевих громад. У Європі ця концепція вже давно стала пріоритетною, тоді як в Україні її впровадження набирає обертів.

Аналіз динаміки розвитку сталого туризму дозволяє оцінити, як змінювалися ключові показники, зокрема частка туризму у ВВП, кількість туристичних потоків, фінансування сталих ініціатив та рівень екологічної сертифікації туристичних об'єктів. Особливу увагу приділено впливу пандемії COVID-19 на туристичну галузь, яка спричинила значне падіння доходів і кількості подорожей у 2020 році, а також подальшому відновленню та адаптації галузі до нових умов.

У цьому розділі розглядаються основні економічні тенденції в туристичному секторі Європи та України, статистичні показники сталого туризму в Європейському Союзі та Україні, аналізується їхня динаміка до пандемії, в

період її впливу та в процесі постпандемічного відновлення. Проведений аналіз дозволяє оцінити сучасний стан ринку сталого туризму, визначити основні тенденції його розвитку, а також окреслити перспективи подальшого зростання цієї сфери в умовах глобальних змін.

Сталий туризм у Європі продовжує активно розвиватися, що пов'язано із зростанням екологічної свідомості та підтримкою з боку державних програм. Країни Європейського Союзу стрімко впроваджують принципи сталого туризму, отримуючи значні економічні переваги. Європейський туризм забезпечує близько 40% міжнародних туристичних прибутків у світі, генеруючи понад 27 мільйонів робочих місць та економічний обіг у розмірі близько 407 млрд дол. США. Основними факторами успіху є висока конкурентоспроможність туристичних дестинацій, ефективна туристична інфраструктура та активна реалізація політики Європейського Зеленого курсу. Серед лідерів за індексом конкурентоспроможності туризму знаходяться Іспанія, Франція, Італія, які ефективно використовують свій природний та культурний потенціал для сталого розвитку туризму.

Окрему роль відіграють еко-інновації та зелена економіка, що активно підтримуються Європейським Союзом. Наприклад, значні інвестиції спрямовані на модернізацію туристичної інфраструктури з метою зниження екологічного навантаження та посилення економічних переваг від сталого туризму. Показники інноваційного розвитку країн ЄС свідчать про високу ефективність таких підходів.

Для оцінювання інноваційного розвитку в країнах Європейського Союзу використовується спеціалізований інструмент – European Innovation Scoreboard (EIS). У його межах визначається Європейський індекс еко-інновацій. Цей індекс є узагальненим показником, що характеризує ступінь впровадження й розвитку екологічних інноваційних технологій та зеленої енергетики в країнах ЄС. До його структури входять такі компоненти: вхідні дані, що включають обсяг інвестицій у «зелені» технології та дослідження у сфері екології; діяльність підприємств, зокрема наявність сертифікатів ISO 14001 і реалізацію проєктів з використання

відновлюваних джерел енергії; результати, серед яких публікації й патенти в галузі екологічних інновацій; соціально-економічні результати, що охоплюють зайнятість у екологічному секторі й експорт екологічних продуктів; а також показники ресурсоефективності, зокрема продуктивність використання ресурсів і рівень викидів парникових газів. Завдяки цьому індексу можна комплексно оцінити досягнення Європейського Союзу у впровадженні сталих екологічних та економічних практик[21].

До пандемії COVID-19 туристична галузь була однією з ключових складових економіки ЄС, забезпечуючи близько 10% ВВП та працевлаштовуючи понад 26 мільйонів людей. У 2019 році загальний обсяг туристичного ринку в Європі сягав 1,3 трильйона доларів США, а сталий туризм ставав усе більш популярним завдяки впровадженню екологічних стратегій, таких як European Green Deal та Transition Pathway for Tourism. Важливу роль у цьому процесі відігравали фінансові програми Horizon Europe, LIFE, NextGenerationEU, які сприяли розвитку екологічних ініціатив у сфері туризму та стимулювали використання сертифікованих екостандартів готелів.

Однак 2020 рік став серйозним викликом для галузі. Пандемія спричинила різке скорочення туризму – доходи від внутрішнього туризму зменшилися майже на 48%, а загальний обсяг туристичних потоків у Європі впав на 52%. Унаслідок цього частка туризму у ВВП ЄС скоротилася з 9,2% у 2019 році до 5,2% у 2020 році. Водночас ситуація стимулювала розвиток альтернативних напрямів – зросла популярність внутрішнього та екотуризму, що дозволило адаптувати туристичний сектор до нових реалій [18].

Згідно з рис.2.9., ми можемо побачити, що поступове відновлення галузі почалося у 2022 році. Протягом наступних двох років туристичні потоки зростали: у 2023 році Європа прийняла 747 мільйонів міжнародних туристів, що на 5% більше, ніж у попередньому році. У 2024 році рівень туристичних потоків зрівнявся з показниками 2019 року, що свідчило про повноцінне відновлення галузі. Прогнозується, що у 2025 році дохід від сталого туризму може перевищити 3.1 мільярдів доларів США.

Рис. 2.9 – Ріст ринку сталого туризму в Європі (2020-2025)

Джерело: розроблене автором за даними [18]

Показовим є підвищення екологічної відповідальності у туристичному секторі. У 2024 році 88% готелів у Гельсінкі отримали екологічні сертифікати, а концепція вуглецево-нейтрального туризму набуває популярності в Європі. За даними Coherent Market Insights, ринок сталого туризму демонструє стабільне зростання: якщо у 2020 році його обсяг становив 1,5 мільярда доларів США, то у 2023 році він зріс до 2,8 мільярда, а прогноз на 2025 рік – 3,11 мільярда доларів США. Очікується, що до 2032 року ринок досягне 10,5 мільярда доларів, забезпечуючи середньорічне зростання у 19% [18].

Попри позитивну динаміку, сталий туризм у Європі стикається з викликами. Його впровадження відбувається нерівномірно: у Західній Європі екологічні практики розвиваються швидше, ніж у Східній та Південній частині континенту. Також важливим питанням залишається висока вартість інвестицій у "зелені" технології та недостатня уніфікованість стандартів сертифікації.

Попереду сталий туризм у Європі очікують нові можливості. Зміцнення державного регулювання сприятиме зростанню екологічно відповідального туризму, цифрові технології дозволять оптимізувати потоки відвідувачів, а

фінансова підтримка з боку європейських фондів допоможе масштабувати сталий розвиток. Очікується, що до 2030 року цей сектор значно розшириться, а екологічні стандарти стануть загальноприйнятою практикою у сфері туризму.

Сталий туризм в Україні набуває все більшої популярності, відображаючи глобальні тенденції відповідального ставлення до навколишнього середовища та місцевих культур, а також значення в рамках євроінтеграційних процесів. Вітчизняний туристичний сектор має значний потенціал для економічного розвитку, зокрема через зростання конкурентоспроможності та впровадження сучасних інноваційних технологій. Україна вже здійснила ряд важливих кроків, спрямованих на покращення туристичної привабливості, але досі залишається на 78 позиції в світовому рейтингу туристичної конкурентоспроможності, що свідчить про наявність значних можливостей для подальшого розвитку.

За даними Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ), сучасні мандрівники все частіше обирають напрямки, де пріоритетом є збереження довкілля, відповідальне управління ресурсами та добробут місцевих громад [19].

Наразі в Україні відсутні детальні статистичні дані, які б окремо висвітлювали показники сталого туризму. Це пояснюється тим, що цей напрямок перебуває на початковій стадії розвитку. Проте, аналіз загальних тенденцій у туристичній галузі може надати уявлення про її динаміку в останні роки.

Туризм в Україні традиційно відіграє важливу роль у національній економіці, забезпечуючи як внутрішні, так і міжнародні потоки подорожуючих, створюючи робочі місця та стимулюючи розвиток суміжних галузей.

З огляду на статистичні дані Туристичного барометру України зображені на рис.2.10,[20] до пандемії COVID-19 туристична галузь України демонструвала стабільне зростання. Прямий внесок туризму у ВВП країни зростав поступово – з 1,47% у 2017 році до 1,52% у 2019 році, а загальний внесок галузі у ВВП становив 5,6%. Це свідчило про позитивні тенденції в секторі, зростання міжнародного інтересу до українських туристичних продуктів і розвиток внутрішнього ринку.

Однак 2020 рік став переломним для туристичної індустрії через глобальні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19. Незважаючи на різке падіння туристичних потоків, загальний внесок туризму у ВВП зріс до 12,6%, що пояснюється тим, що в умовах карантинних обмежень значна частина українців переорієнтувалася на внутрішній туризм. Цей рік також продемонстрував потенціал сталого туризму, оскільки попит на подорожі до природних та екологічно чистих місць, таких як Карпати, національні парки та сільські зелені садиби, суттєво зріс.

Після кризи 2020 року у 2021 році розпочалося поступове відновлення галузі. Внутрішній туризм продовжував залишатися основним рушієм сектору, оскільки міжнародні поїздки залишалися обмеженими. За даними Національної туристичної організації України (НТОУ), спостерігалось зростання кількості внутрішніх подорожей, що свідчило про адаптацію туристичного ринку до нових реалій.

2022 рік став ще одним випробуванням для туристичної галузі через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Військові дії спричинили значний спад міжнародного туризму, особливо у регіонах, що безпосередньо постраждали від бойових дій. Проте внутрішній туризм частково зберіг свою активність у західних регіонах країни, де відбувалася релокація бізнесу та населення.

У 2023 році економічна ситуація в країні почала стабілізуватися, і туризм почав демонструвати ознаки відновлення. За даними Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ), туристичний збір у 2023 році досяг 273 млн грн, що свідчить про поступове повернення туристичної активності до довоєнного рівня. У 2024 ситуація була майже на рівні 2023 року, але значно не покращилася через продовження війни на українських територіях.

У 2025 році прогнозується поступове зростання галузі, особливо за умови подальшої стабілізації ситуації в країні та розвитку програм підтримки сталого туризму.

Економічні тенденції в туристичному секторі України (2017-2024)

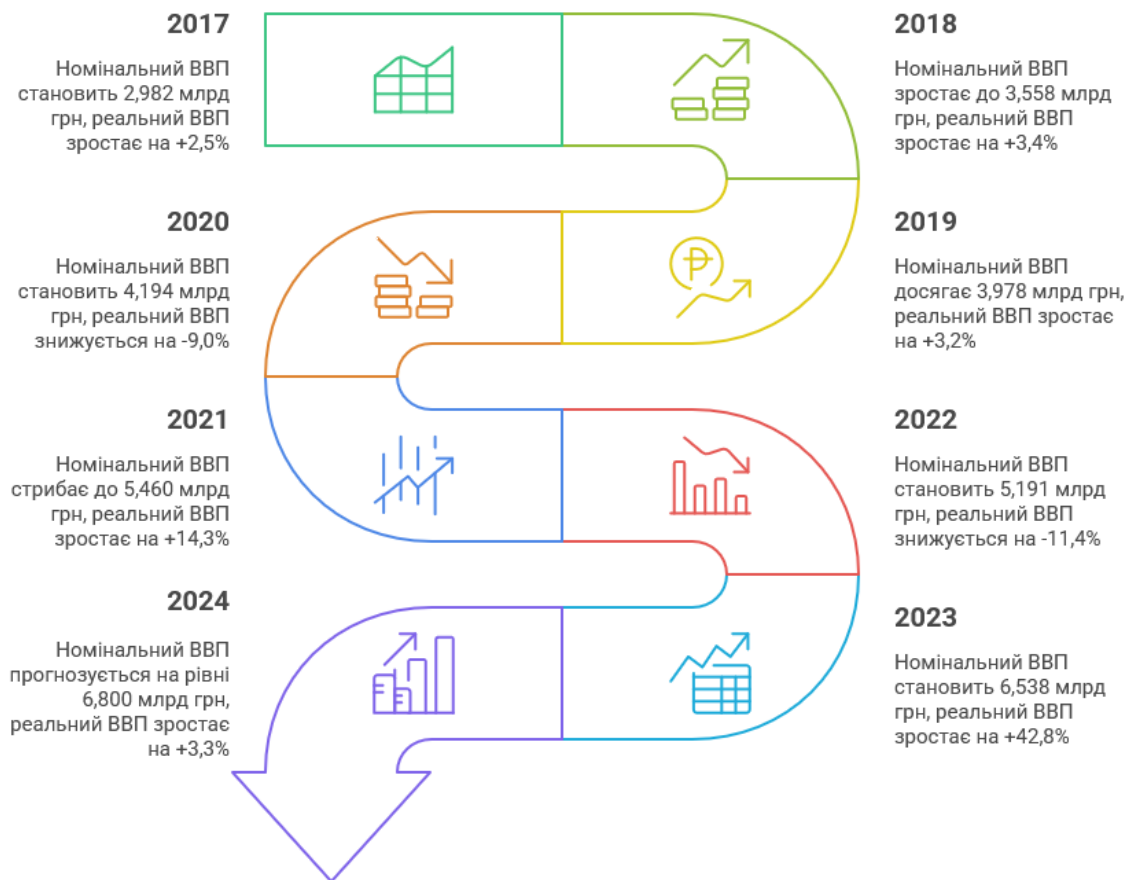

Рис. 2.10 – Економічні тенденції в туристичному секторі України (2017-2024)

Джерело: розроблене автором за даними [20]

Ситуація зі сталим туризмом у Європі та Україні має суттєві відмінності, зумовлені різними рівнями розвитку туристичної індустрії, державної підтримки та економічних можливостей. Європейський Союз вже давно зробив сталий туризм одним із пріоритетів, впроваджуючи відповідні політики, фінансові програми та екологічні ініціативи. Такі стратегії, як European Green Deal (2019), Transition Pathway for Tourism (2022) та численні програми підтримки (наприклад, Horizon Europe, LIFE, NextGenerationEU), дозволили країнам ЄС не лише зменшити екологічний вплив туризму, а й зробити його стійким до економічних та соціальних викликів. Дані свідчать, що незважаючи на кризові явища, такі як

пандемія COVID-19, ринок сталого туризму у Європі демонструє зростання. В Україні ситуація кардинально інша. Сталий туризм залишається новим явищем, яке ще не отримало системного розвитку. Відсутність конкретної статистики щодо його впливу на економіку свідчить про те, що цей напрямок лише починає формуватися. Натомість аналіз загальної ситуації в туристичній галузі України дозволяє оцінити загальні тенденції. До пандемії COVID-19 туризм у країні мав стабільний розвиток, забезпечуючи 1,52% ВВП у 2019 році. Проте 2020 рік став переломним – через обмеження на подорожі та кризові явища, внесок туризму у ВВП зріс до 12,6%, що було зумовлено переорієнтацією громадян на внутрішній туризм. У 2021 році спостерігалось часткове відновлення галузі, однак повномасштабна війна у 2022 році спричинила новий спад, що негативно вплинуло на міжнародні туристичні потоки.

Було розглянуто динаміку економічного розвитку туристичного сектору в країнах Європейського Союзу та Україні. З'ясовано, що у ЄС сталий туризм стає пріоритетним напрямом, підтримується на рівні політик, інвестицій та сертифікацій. В Україні ж туризм поступово адаптується до сучасних умов, активізується внутрішній ринок і формуються можливості для впровадження сталих підходів. Це свідчить про потенціал використання європейських практик для зміцнення економічної ролі туризму в Україні[35].

2.3 Проблеми формування економічних переваг сталого туризму в Україні

В Україні напрямок сталого туризму перебуває на початковій стадії розвитку.

Попри значний потенціал, формування економічних переваг сталого туризму в Україні стикається з низкою серйозних проблем. Основними серед них є **недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури**. Це значно знижує

конкурентоспроможність країни на міжнародному туристичному ринку. Недостатнє фінансування галузі, брак ефективних механізмів залучення інвестицій та відсутність стимулів для впровадження інновацій і сталих практик також ускладнюють формування привабливих умов для розвитку сталого туризму.

Дослідження основних проблем формування економічних переваг сталого туризму в Україні дозволить виявити головні чинники, що стримують його розвиток та окреслити шляхи їх подолання. Вирішення цих викликів сприятиме не лише зростанню туристичного сектору, а й гармонійному поєднанню економічних вигод із збереженням природного середовища та соціальним благополуччям місцевих громад.

Однією з ключових проблем розвитку сталого туризму в Україні є **недостатня державна підтримка та відсутність цілісної законодавчої бази**. Не дивлячись на зростаючу роль сталого туризму у світовій економіці, цей напрямок в Україні залишається недостатньо врегульованим і фінансово підтриманим. На відміну від країн Європейського Союзу, де сталий туризм є частиною загальної політики екологічного розвитку, в Україні досі немає окремої стратегії або державної програми, що регулювала б цю сферу. Існуючі документи, що ми розглядали в попередньому підрозділі, такі як Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, передбачають загальні заходи щодо розвитку туризму, проте не акцентують увагу на екологічній складовій, використанні відновлюваних ресурсів чи регулюванні екотуристичних практик.

Відсутність ефективного державного регулювання призводить до того, що багато туристичних об'єктів не дотримуються міжнародних екологічних стандартів. В Україні немає обов'язкової сертифікації готелів та туристичних комплексів за стандартами сталого розвитку, такими як Green Key, EU Ecolabel чи GSTC (Global Sustainable Tourism Council). Це ускладнює впровадження екологічно відповідальних практик та обмежує конкурентоспроможність українського туризму на міжнародному ринку.

Наступною проблемою є **обмеженість фінансування та інвестицій**, що суттєво ускладнює впровадження екологічних ініціатив та модернізацію туристичної інфраструктури. В країнах ЄС сталий туризм фінансується через спеціалізовані фонди Horizon Europe, LIFE та NextGenerationEU. Тоді як в Україні немає цільових програм підтримки екотуристичних проєктів. Це змушує операторів туристичного ринку покладатися переважно на власні ресурси або шукати міжнародні гранти, доступ до яких є обмеженим.

Ще одним стримувальним фактором є низький рівень залучення приватного бізнесу до розвитку сталого туризму. Через недостатні податкові стимули та відсутність фінансових механізмів підтримки підприємці не мають мотивації інвестувати в екологічно відповідальні ініціативи. Більшість бізнесів у сфері туризму орієнтується на короткостроковий прибуток, що ускладнює впровадження довгострокових екологічних програм.

Додаткова проблема - висока вартість екологічних сертифікацій та запровадження екотехнологій у туристичних об'єктах. Для отримання міжнародних екосертифікатів, таких як Green Key, EU Ecolabel чи GSTC, необхідно здійснювати значні фінансові вкладення у модернізацію готелів, енергозбереження, використання відновлюваних джерел енергії та управління відходами. В умовах нестабільної економічної ситуації багато туристичних компаній не можуть дозволити собі такі витрати, що обмежує впровадження сталих практик у сфері туризму.

Розвиток сталого туризму в Україні значно **ускладнюється проблемами інфраструктури та логістики**. Незадовільний стан транспортної та туристичної інфраструктури суттєво обмежує можливості. Багато туристичних маршрутів, особливо у віддалених природоохоронних зонах, залишаються важкодоступними через поганий стан доріг, нестачу громадського транспорту та відсутність зручних логістичних рішень для мандрівників. Це значно знижує привабливість екотуристичних напрямків і ускладнює їх інтеграцію в загальний туристичний ринок.

Брак достатньої кількості облаштованих екостежок, природоохоронних територій із розвиненою інфраструктурою, веломаршрутів і зон для відпочинку, що відповідали б принципам сталого туризму - зменшує доступність екотуризму для широкого кола туристів і не сприяє його популяризації. Водночас низький рівень розвитку зеленої енергетики в туристичних комплексах залишається суттєвим бар'єром. Використання сонячної та вітрової енергетики, систем енергоефективності та екологічних технологій є поодинокими ініціативами, а більшість готельних і рекреаційних закладів працюють без урахування принципів енергоефективності та зменшення вуглецевого сліду.

Додатковим і найголовнішим викликом для розвитку сталого туризму є **вплив військових дій та нестабільної політичної ситуації**. Війна суттєво пошкодила туристичну інфраструктуру в багатьох регіонах, що значно скоротило можливості для залучення туристів. Окрім фізичних руйнувань, постраждали і природні екосистеми, які є основою для розвитку екотуризму. Безпекові ризики призвели до зниження туристичних потоків, особливо міжнародних. Іноземні туристи уникають поїздки до країни з високим рівнем небезпеки. Відновлення галузі у таких умовах є надзвичайно складним, тому що навіть після завершення військових дій знадобляться значні фінансові ресурси та міжнародна підтримка для реконструкції туристичної інфраструктури, відновлення природних зон та відродження туристичного іміджу країни[33].

Не зважаючи на значний потенціал, формування економічних переваг сталого туризму в Україні стикається з низкою серйозних проблем. Недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури значно знижує конкурентоспроможність країни на міжнародному туристичному ринку. Недостатнє фінансування галузі, брак ефективних механізмів залучення інвестицій та відсутність стимулів для впровадження інновацій і сталих практик також ускладнюють формування привабливих умов для розвитку сталого туризму.

Крім цього, проблемою залишається низький рівень екологічної свідомості серед населення і туристичного бізнесу, що призводить до недооцінки

екологічних переваг сталого туризму. Недостатнє впровадження міжнародних стандартів та повільна імплементація європейських норм, зокрема в рамках Європейського Зеленого курсу, також обмежують можливості повного використання економічного потенціалу сталого туризму.

Для подолання зазначених проблем важливо забезпечити активну участь держави у створенні сприятливих економічних і регуляторних умов і стимулювати державно-приватне партнерство, а також посилити інформаційно-просвітницьку роботу серед населення та підприємців щодо сталих практик у сфері туризму.

Аналіз практики розвитку туризму на локальному рівні підтверджує актуальність виявлених проблем. Зокрема, ситуація в Сатанівській територіальній громаді Хмельницької області відображає загальні тенденції, характерні для більшості регіонів України.

Сатанівська громада володіє значним природно-рекреаційним і культурним потенціалом: мінеральними джерелами, архітектурними пам'ятками XVI століття, унікальною історико-культурною спадщиною. Аналіз її туристичної інфраструктури вказує на низку проблем, що стримують розвиток сталого туризму.

Серед основних викликів можна виділити недостатній розвиток екологічно відповідальної інфраструктури, відсутність системи сортування та утилізації відходів у туристичних об'єктах, обмежену інтеграцію відновлюваних джерел енергії, нестачу екомаршрутів та інформаційно-освітніх проєктів для туристів і місцевого населення.

Попри окремі позитивні ініціативи, такі як відкриття приватних гостьових садиб і локальних ремісничих майстерень, загальна стратегія розвитку сталого туризму на рівні громади потребує значного вдосконалення. Впровадження міжнародних стандартів екомаркування, розвиток зелених маршрутів, модернізація туристичних об'єктів відповідно до принципів енергоефективності можуть суттєво покращити економічний потенціал громади та сприяти її інтеграції до глобальних туристичних потоків[36].

Але не зважаючи на все перераховане вище, Україна має великий потенціал завдяки природним ресурсам та зростаючому інтересу до екологічного туризму. Для подолання перешкод необхідно розробити національну стратегію сталого туризму, впровадити механізми фінансової підтримки, спростити екологічну сертифікацію та залучати міжнародний досвід. Це дозволить розвивати галузь, зберігати природні ресурси та підвищувати привабливість України на світовому туристичному ринку[32].

Сталий туризм в Україні стикається з низкою системних труднощів. Основними проблемами є слабка інфраструктура, нестача екологічних стандартів, обмежене залучення громад і недостатня державна підтримка. Вирішення цих питань є необхідним кроком для посилення економічної ефективності туристичної галузі.

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз економічних переваг сталого туризму на прикладі країн Європейського Союзу та України. Встановлено, що європейські країни активно впроваджують стратегії сталого туризму, зокрема через нормативно-правові ініціативи, фінансову підтримку та сертифікаційні програми. Це сприяє зростанню зайнятості, підтримці місцевих бізнесів і збереженню природних ресурсів. Водночас в Україні сталий туризм перебуває на етапі формування: наявні позитивні зрушення, але значною мірою стримуються інституційними, фінансовими та інфраструктурними бар'єрами. З огляду на проведений аналіз, можна зробити висновок, що адаптація європейського досвіду з урахуванням національних умов є перспективним напрямом для підвищення економічної ролі туризму в Україні.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ СТАЛОГО ТУРИЗМУ

3.1 Формування економічних переваг сталого туризму за рахунок туристичної інфраструктури та екологічних ініціатив

Формування економічних переваг сталого туризму в Україні безпосередньо пов'язане з розвитком сучасної туристичної інфраструктури та впровадженням екологічних ініціатив. Туризм є важливою складовою національної економіки, адже стимулює створення робочих місць, розвиток локального бізнесу, наповнення бюджетів і підвищення міжнародної привабливості країни.

Особливого значення набуває внесок туризму у формування валового внутрішнього продукту. До початку пандемії COVID-19 туризм генерував близько 1,5% ВВП України, тоді як у країнах ЄС цей показник становив 10% і більше. Щоб збільшити економічний ефект, потрібно розвивати інфраструктуру. Вона зможе сприяти стимулюванню перебування туристів на довший термін, а також підвищувати середній чек і розширювати спектр сталих послуг.

Важливим напрямом є модернізація об'єктів інфраструктури. А саме: створення зелених готелів, еко-лоджів, веломаршрутів, пішохідних екостежок та інших природоохоронних маршрутів. Розглянемо чудовий приклад у якості впровадження міжнародних сертифікаційних програм Green Key та EU Ecolabel. Вони гарантують високий рівень екологічних стандартів, зменшують екологічний слід, підвищують економічну привабливість. Екоорієнтовані туристи готові витратити більше на якісні і відповідальні послуги, а об'єкти з сертифікацією отримують доступ до міжнародних грантів. Серед українських прикладів можна відзначити готельний комплекс «Ізкі» в Закарпатті, який повністю перейшов на сонячну енергію та екологічне водопостачання. У Львівській області розвиваються еко-садиби в межах проєкту «Green Village», де власники

впроваджують сортування сміття, використовують біофільтри та пропонують туристам локальні органічні продукти.

Розвиток людського капіталу також є ключовим аспектом. В Україні у сфері туризму працює близько 350 тисяч осіб, але цього недостатньо для сталого розвитку. Для цього стають необхідними такі спеціалісти: екогіди, менеджери зеленого туризму, фахівці з екологічної сертифікації. А також співпраця з міжнародними партнерами, наприклад, UNWTO Academy, дозволяє підвищити рівень професійної підготовки.

Ефективне партнерство між державними структурами, бізнесом і місцевими громадами створює підґрунтя для залучення інвестицій та кооперації. Успішні приклади кооперації можна спостерігати в Славському та Яремче, де місцеві проєкти розвиваються завдяки муніципально-приватному партнерству. Схожі програми в Польщі дозволили залучити понад 20 млн злотих на екологічну модернізацію туристичних об'єктів. Для посилення кооперації в Україні доцільно створювати локальні центри підтримки «зелених» ініціатив на базі громад або регіональних агенцій розвитку. Такі центри можуть надавати консультування щодо сертифікації, організовувати навчання та координувати участь у грантових програмах.

Максимальне залучення місцевих громад та розподіл вигод між учасниками туристичної діяльності є запорукою довгострокового успіху. Наприклад, у Австрії 60% доходів від туризму залишаються на місцях завдяки розвитку зелених садиб, фермерських господарств та народних промислів. В Україні це особливо перспективно для Карпат і Поділля.

Важливим завданням є запобігання відтоку коштів від місць туристичного призначення та збільшення мультиплікаторного ефекту. Сьогодні лише близько 35% продукції в готелях Карпат має місцеве походження, хоча підвищення цього показника могло б суттєво посилити локальну економіку. Тому актуально впроваджувати пріоритет для місцевих виробників у закупівлях туристичних об'єктів, розвивати екомаркетинг і запровадити регіональну марку продукції, такі як «ЕкоПродукт Карпат» чи «Органік Поділля».

Також туризм створює ефект для інших секторів місцевої економіки — транспорту, харчової промисловості, ремесел, розваг. Зокрема у Сатанівській громаді є великий потенціал розвитку бальнеологічного туризму та агротуризму, що стимулюватиме комплексне зростання.

Для ефективного управління важливо контролювати фінансові зовнішні ефекти — це можуть бути електронні системи реєстрації туристів, які мають підвищити прозорість збору туристичних податків. Забезпечення туристів якісною інформацією (через мобільні додатки, цифрові платформи, віртуальні гідів) здатне збільшити тривалість їхнього перебування та рівень задоволеності.

Серед практичних інструментів варто також запровадити національну платформу «Екотуризм Україна», де туристи зможуть обирати маршрути, бронювати екооб'єкти, отримувати інформацію про сталу поведінку в подорожах. Це дозволить посилити популяризацію сертифікованих destinations та забезпечити зворотний зв'язок між туристами й громадами.

Економічні переваги сталого туризму формуються лише за умов комплексного підходу, що об'єднує сучасну інфраструктуру, екологічні інновації, економічні стимули та активну участь громад. Інтеграція міжнародного досвіду та впровадження сертифікаційних стандартів дозволяють Україні підвищити конкурентоспроможність та зробити сталий туризм рушієм національного розвитку.

3.2 Залучення міжнародного досвіду та впровадження сертифікаційних програм сталого туризму

У сучасному європейському туризмі сертифікація сталого розвитку стала невід'ємною складовою формування довіри з боку туристів. А також зростання конкурентоспроможності destinations та підвищення стандартів обслуговування. Провідні країни, такі як Данія, Нідерланди, Франція, активно використовують

міжнародні сертифікаційні системи для підтримки екологічно відповідального туризму [22]. Один із найуспішніших прикладів — програма Green Key, що охоплює понад 60 країн світу та є одним із найбільш впізнаваних екомаркерів у готельному секторі [23]. Сертифіковані за Green Key заклади впроваджують практики ощадного використання енергії та води. Вони підтримують правильне поводження з відходами, розвиток місцевих громад і збереження культурної спадщини.

Досвід країн Північної Європи демонструє, що подібна сертифікація стимулює розвиток екологічного туризму, забезпечує закладам додаткові переваги на міжнародному ринку. А саме: вищу видимість у туристичних платформах, довіру туристів із високими стандартами екоспоживання та доступ до екологічних грантів і партнерських програм.

Ще однією перспективною ініціативою є впровадження стандартів EU Ecolabel — офіційного знаку екологічної якості Європейського Союзу. У країнах ЄС цей сертифікат надається туристичним об'єктам, що дотримуються суворих вимог щодо енергозбереження, водокористування, поводження з відходами та використання екологічно чистих засобів і матеріалів [24]. Така сертифікація вже довела свою ефективність у прибережних регіонах Італії, Греції та Іспанії, де вона допомагає зменшити навантаження на навколишнє середовище та водночас підтримувати високу якість туристичних послуг.

Таблиця 3.1.

Вплив сертифікації Green Key та EU Ecolabel на сталий туризм у Європі

Сфера	До сертифікації	Після сертифікації (Європейський досвід)
Екологічна ефективність	Високе споживання ресурсів, нераціональні системи	Скорочення енергоспоживання та водокористування, впровадження екотехнологій
Управління відходами	Відсутність сортування, одноразовий пластик	Системне сортування, компостування, відмова від пластику

Продовження таблиці 3.1

Інформаційна підтримка туристів	Низька екопросвіта, відсутність інструкцій	Впровадження екопросвітницьких матеріалів, інформаційних стендів, QR-кодів
Просування та маркетинг	Обмежена привабливість, відсутність екобренду	Підвищення впізнаваності, участь у міжнародних еко-каталогах
Локальна економіка	Сезонна зайнятість, слабка взаємодія з місцевими	Підтримка місцевого бізнесу, довгострокові робочі місця

Джерело: розроблене автором за даними [22]

З огляду на Таблицю 3.1, узагальнені результати впровадження сертифікаційних програм Green Key та EU Ecolabel у країнах Європейського Союзу, можна зробити висновок, що подібні підходи є цілком придатними для адаптації в Україні. Враховуючи спільні виклики в екологічній модернізації туристичної інфраструктури, управлінні ресурсами та підвищенні конкурентоспроможності, ці стратегії можуть стати дієвим інструментом сталого перетворення вітчизняного туристичного сектору.

Українські регіони, які вже мають зацікавлену аудиторію в екотуризмі — зокрема Карпатський регіон або Одещина — могли б стати пілотними платформами для адаптації програми Green Key, у співпраці з туристичними асоціаціями, локальними підприємцями та міжнародними екологічними фондами.

Також Україна могла б адаптувати EU Ecolabel, зокрема в Шацькому національному природному парку. Це популярна рекреаційна зона, яка водночас страждає від сезонного перенаселення, забруднення водойм та нестачі екологічної інфраструктури [26]. Запровадження екомаркування для баз відпочинку, готелів і кемпінгів на території Шацького краю дозволило б підвищити рівень екологічної відповідальності, зменшити антропогенне навантаження та стимулювати розвиток

зелених технологій. Аналогічні ініціативи можуть бути реалізовані у приморських зонах Чорного моря — таких як Затока, Приморське, Коблеве — де проблема екологічної деградації є особливо гострою. Всі ці актуальні проблеми в Україні представлені в Таблиці 3.2, а також можливі їх рішення на основі сертифікацій.

Таблиця 3.2.

Проблеми впровадження сталого туризму в Україні та можливі рішення

Актуальна проблема в Україні	Характеристика	Можливе рішення (на основі Green Key / EU Ecolabel)
Низький рівень екологічної модернізації готелів	Бракує енергоощадних рішень, старі системи	Сертифікація мотивує готелі впроваджувати сучасні екотехнології
Відсутність інфраструктури сортування відходів	Неорганізоване збирання сміття, поліетилен	Сертифікаційні вимоги стимулюють впровадження сортування і екологічного поводження з відходами
Недостатній рівень екопросвіти туристів	Відсутні екоінструкції, стенди, навігація	Green Key передбачає обов'язкову екокомунікацію з клієнтами
Низька міжнародна впізнаваність українських локацій	Туристи не асоціюють Україну з екотуризмом	Сертифікація відкриває шлях до міжнародних платформ сталого туризму
Обмежене залучення громад до туризму	Місцеве населення рідко інтегроване в туристичні ланцюги	Сертифікація заохочує використання локальних продуктів і партнерств

Джерело: розроблене автором за даними [25]

Узагальнені результати, представлені в Таблиці 3.1, підтверджують, що ключові сфери, на які впливають міжнародні сертифікації — енергоефективність, управління відходами, інформування туристів, маркетинг і співпраця з громадами — є актуальними також і для України. Як показано в Таблиці 3.2, українська туристична галузь стикається з подібними проблемами, тож адаптація згаданих стандартів може стати практичним механізмом їх вирішення.

Таким чином, впровадження сертифікаційних підходів Green Key та EU Ecolabel в Україні здатне значно підвищити екологічну сталість туристичних об'єктів, активізувати участь місцевих громад у розвитку туризму, розширити доступ до міжнародних партнерств і грантів, а також сприяти формуванню позитивного іміджу країни як відповідального туристичного напрямку. За умови належної підтримки з боку держави та міжсекторальної співпраці, ці практики можуть стати потужним каталізатором сталого розвитку українського туризму.

3.3 Економічні стимули місцевих громад до розвитку сталого туризму.

З огляду на результати сертифікаційних підходів Green Key та EU Ecolabel, доцільно запропонувати модель адаптації подібних підходів в українських реаліях — на прикладі Сатанівської територіальної громади, яка має значний природний, культурний і оздоровчий потенціал, але потребує системної підтримки та активізації місцевих ініціатив [27].

Однією з головних візитівок громади є курортна зона «Сатанів», яка функціонує з XIX століття і має всі передумови для розвитку оздоровчого туризму. Місцеві мінеральні джерела за своїм складом аналогічні водам відомих європейських курортів, що відкриває перспективи для сертифікації та виходу на нові ринки медичного та велнес-туризму [28].

Крім природних багатств, громада володіє значним історико-культурним ресурсом: Сатанівська фортеця XVI століття, одна з найстаріших синагог Східної Європи, православні храми, старовинні кладовища, музейні кімнати та етнографічні об'єкти. Поблизу протікає річка Збруч, яка історично була кордоном між різними імперіями — це все створює основу для формування туристичних маршрутів із культурно-пізнавальним і символічним наповненням [29].

У межах громади наявні і численні садиби сільського зеленого туризму, ремісничі майстерні, традиційні господарства, що забезпечують передумови для розвитку агротуризму та етномандрів. Також важливо відзначити екологічну привабливість території, близькість до національного природного парку «Подільські Товтри» та високий рівень збереженості природного середовища [30].

Але, на жаль, Сатанівська громада стикається з низкою проблем у контексті розвитку сталого туризму. Пропонуємо їх розглянути:

1. Відсутність екологічних стандартів у туристичних об'єктах громади

Більшість готелів, садиб і санаторіїв Сатанова не дотримуються сучасних екологічних вимог — у них відсутнє сортування відходів, не використовуються енергоощадні технології, бракує практик збереження води й енергії. Це знижує рівень привабливості громади для сучасних туристів, орієнтованих на сталість, а також унеможлиблює участь у міжнародних ініціативах.

А також запропонуємо рішення даної проблеми: запровадити в громаді добровільну екосертифікацію за стандартами Green Key або EU Ecolabel. Почати з 2–3 пілотних об'єктів, що отримають підтримку для проходження екологічного аудиту та модернізації. Це дозволить підвищити якість послуг, знизити витрати й вийти на міжнародний ринок екотуризму.

2. Відсутність системи поводження з відходами

Туристичні об'єкти й публічні простори громади не обладнані контейнерами для роздільного збирання сміття, не мають компостерів, а органічні та неорганічні відходи утилізуються разом. Це шкодить довкіллю та суперечить базовим принципам сталого туризму.

Рішенням буде використання екологічні вимоги сертифікаційних програм як підставу для впровадження базової системи сортування. А саме: встановлення кольорових контейнерів у громадських місцях, створення компостерів при гостьових садибах, навчання персоналу. Це можна реалізувати в межах пілотного проєкту громади — «Сатанів без сміття».

3. Пасивна участь місцевого населення у туристичних ініціативах

Мешканці громади недостатньо залучені до формування туристичного продукту. Вони часто не мають доступу до знань, прикладів або ресурсів, щоб ініціювати власні проєкти (наприклад, відкриття садиб, проведення майстер-класів, екскурсій) [31].

Рішення: організувати серію тренінгів і воркшопів для мешканців громади на тему «Як створити сертифіковану еко-садибу» або «Як продавати туристичні послуги онлайн». Запровадити підтримку у вигляді мікрогрантів або податкових пільг для тих, хто впроваджує стандарти Green Key або EU Ecolabel у своїй діяльності.

4. Відсутність у громади сталого туристичного бренду

Попри багатий природний і культурний ресурс, Сатанів не має чіткого позиціонування як сталий туристичний напрямок. Громада не представлена на міжнародних платформах екотуризму, а її візуальний стиль і комунікація не відображають екологічні цінності.

Пропонуємо таке рішення: формувати бренд громади навколо ідеї сталого туризму — «Сатанів: відпочинок з повагою до природи». Для цього інтегрувати логотипи Green Key або EU Ecolabel у всі рекламні матеріали, створити онлайн-карту сертифікованих об'єктів, а також взяти участь у міжнародних екофорумах.

5. Обмежене фінансування та відсутність проєктних заявок

Громада не використовує повною мірою потенціал міжнародних грантів і програм підтримки. Відсутність сертифікованих об'єктів та якісно підготовлених заявок знижує шанси на отримання зовнішнього фінансування.

Найкращим рішенням буде використати факт сертифікації перших об'єктів за Green Key / EU Ecolabel як «зелений старт» для подачі заявок у програми

Horizon Europe, COSME, LIFE, Interreg. Підготувати інвестиційний паспорт громади з переліком сертифікованих об'єктів, маршрутів і освітніх ініціатив як основи для співпраці з донорами.

Узагальнюючи запропоновані рішення, доцільно представити економічний прогноз впливу впровадження сталих підходів на розвиток територіальних громад. Реалізація комплексної моделі, що включає екосертифікацію туристичних об'єктів, впорядкування системи поводження з відходами, стимулювання місцевої ініціативи, розвиток сталого бренду громади та активну участь у міжнародних грантових програмах, здатна забезпечити відчутний соціально-економічний ефект уже в середньостроковій перспективі.

Очікується, що впровадження запропонованих стимулів дасть такі результати:

- Приріст туристичних потоків на 15–25% упродовж 2–3 років за рахунок підвищення якості послуг і екологічної привабливості території.
- Зростання надходжень до місцевого бюджету на 10–15%, зокрема через туристичний збір, оренду, податки від малого бізнесу.
- Створення нових робочих місць, особливо у сфері готельно-ресторанного господарства, супровідних послуг, локальних ремесел і логістики.
- Підвищення екологічної свідомості населення та зростання готовності громад до самостійного управління туристичними ресурсами.
- Зміцнення бренду громади як екологічно відповідального напрямку, що, в свою чергу, сприяє просуванню на міжнародному туристичному ринку.
- Залучення інвестицій у локальні об'єкти, особливо в інфраструктуру, сертифіковані готелі, оздоровчі та культурні простори[34].

У третьому розділі було розглянуто ключові напрями, що сприяють формуванню економічних переваг сталого туризму в умовах сучасних викликів. Особлива увага була приділена розвитку туристичної інфраструктури, впровадженню екологічних ініціатив, адаптації міжнародного досвіду та активізації ролі місцевих громад у трансформації туристичного середовища.

Також ми встановили, що інвестиції в екологізацію інфраструктури через модернізацію об'єктів, використання енергоощадних рішень та створення екологічно чистих маршрутів, здатні підвищити комфорт туристів, а й також зменшити навантаження на довкілля. Вивчення досвіду країн Європейського Союзу та аналіз сертифікаційних програм Green Key і EU Ecolabel засвідчили їхню ефективність як інструментів підвищення якості туристичних послуг, екологічної відповідальності та міжнародної впізнаваності дестинацій.

Практичне застосування таких підходів ми продемонстрували на прикладі Сатанівської територіальної громади. Було доведено, що за умов відповідної підтримки, створення економічних стимулів та впровадження сталих стандартів, громада здатна не лише вирішити існуючі інфраструктурні та соціальні проблеми, а й сформувати конкурентоспроможну модель розвитку туризму. Запропоновані рішення дозволяють поєднати збереження природного і культурного середовища з активізацією місцевої економіки та залученням міжнародних партнерств.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі здійснено теоретичне узагальнення сутності сталого туризму як складової сучасної соціально-економічної системи, з'ясовано його роль у формуванні економічних переваг як на макро-, так і на мікрорівні, проаналізовано європейський досвід і чинники впровадження сталих підходів у туризмі, а також розроблено практичні пропозиції щодо їх застосування в умовах України. Результати дослідження дозволяють дійти таких висновків:

1. Констатуємо, що поняття сталого туризму сформувалося як відповідь на глобальні виклики, пов'язані з перенасиченням туристичних потоків, деградацією довкілля та нерівномірним розподілом економічних вигод. Це підтверджується глибокою взаємозалежністю між соціальною стабільністю, збереженням ресурсів і розвитком локальної економіки, яка характерна для країн з високим рівнем сталого управління туризмом.

2. Уточнено, що сталий туризм включає не лише екологічний компонент, а й створення економічних стимулів для місцевих громад, що вказує на важливість диверсифікованих форм туризму: агротуризму, м'якого, етнотуризму, соціального туризму. Ці форми забезпечують глибшу інтеграцію туристичної діяльності в економіку регіонів.

3. Обґрунтовано, що формування економічних переваг сталого туризму вимагає застосування комплексного підходу, який поєднує розвиток інфраструктури, екологічні інновації та інституційну підтримку. Це дозволяє досягати мультиплікативного ефекту в регіональних економіках.

4. Встановлено, що в Європейському Союзі діє цілісна система підтримки сталого туризму на основі стратегічних документів (Green Deal, Agenda for Sustainable Tourism), що доводить ефективність поєднання екологічних стандартів, пільгового фінансування та маркетингових механізмів.

5. Проаналізовано, що українська система державного управління туризмом перебуває на етапі становлення, і, незважаючи на позитивні ініціативи (реформи ДАРТ, національні програми), вона ще не відповідає європейському рівню інтеграції сталих принципів у туристичну політику.

6. З'ясовано, що пандемія COVID-19 та війна в Україні стали каталізаторами для переосмислення пріоритетів галузі. Це створило умови для розвитку внутрішнього туризму, переорієнтації на екологічні та маломасштабні формати, що відкриває нові економічні можливості для регіонів.

7. Констатуємо, що ключовими бар'єрами для сталого туризму в Україні залишаються: фрагментарність інфраструктури, відсутність сертифікації, слабка участь громад. Ці фактори потребують державної підтримки, створення стимулів і підвищення обізнаності.

8. Доведено, що впровадження міжнародних стандартів Green Key та EU Ecolabel підвищує конкурентоспроможність туристичних об'єктів, зменшує витрати ресурсів, відкриває доступ до грантових програм. Це підтверджується позитивним європейським досвідом, адаптація якого можлива в українських умовах.

9. На прикладі Сатанівської ТГ показано, що локальні громади можуть виступати активними учасниками сталого туризму. Результати аналізу підтвердили, що екологічна сертифікація, освітні кампанії, інфраструктурні покращення та бренд громади здатні забезпечити соціально-економічний ефект.

10. Пропонуємо, що для ефективного впровадження сталого туризму необхідно інтегрувати екологічні та економічні стратегії у державну політику, створити умови для державно-приватного партнерства, посилити роль громад і запровадити інструменти економічного прогнозування. Це дозволить не лише адаптувати європейський досвід, а й сформувати власну модель сталого розвитку туризму в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи стійкого розвитку: навчальний посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г.Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005.– 654 с.ф.
2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / За заг. ред. Л. Г. Мельника та М. К. Шапочки. – Суми, 2005.
3. IUCN-The World Conservation Union. URL: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/1997-054.pdf> (дата звернення: 26.02.2025).
4. How does sustainable tourism differ from traditional tourism? URL: <https://www.tutorchase.com/answers/ib/ess/how-does-sustainable-tourism-differ-from-traditional-tourism> (дата звернення: 16.02.2025).
5. Bien, A. (2004). A Simple User's Guide to Certification for Sustainable Tourism and Ecotourism, 1-st Edition – Center of Ecotourism and Sustainable Development, 30 с.
6. Juganaru, I.-D.; Juganaru, M.; Anghel, A. Sustainable tourism types. Ann. Univ. Craiova-Econ. Sci. Ser. 2008,2, 797–804.
7. Ceballos-Lascurain, H. (1987). The future of 'ecotourism'. Mexico Journal 13–14.
8. Александрова С.А., Сова А.Р. Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали III міжнародної наук.-практ. конф. 23-24 листопада 2017 р. Одеса: ОДАБА, 2017. 1086 с. Ч.1. С.4-6.
9. Laurent Alain (2004), „Le tourisme solidaire et responsable, facteur de développement durable”, in Tourisme solidaire et développement durable, Les Éditions du Gret, Paris;.
10. Final, communication of the commission, Green paper on the role of the union in the field of tourism. Brussels, 4.5.1995: URL: [http:// ec.europa.eu](http://ec.europa.eu) (дата звернення: 19.05.2025).

11. Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism (2007): URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism_en (дата звернення: 16.02.2025).
12. Europe, the World's No. 1 Tourist Destination – A New Political Framework for Tourism in Europe (2010): URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/SMP-COSME-2023-TOURSME-01> (дата звернення: 16.02.2025).
13. European Green Deal (2019) and Its Impact on Tourism: URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 16.02.2025).
14. Transition Pathway for Tourism (2022) URL: <https://transition-pathways.europa.eu/ttp-reports/tourism-transition-pathway-co-creation-and-co-implementation-process> (дата звернення: 16.02.2025).
15. Стратегія сталого розвитку URL: «Україна-2020» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 16.02.2025).
16. Стратегія популяризації туристичного бренду України URL: <https://mfa.gov.ua/news/v-ukrayini-zyavilasya-strategiya-populyarizaciyi-turistichnogo-brendu> (дата звернення: 11.03.2025).
17. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.03.2025).
18. Дані про ринок сталого туризму в Європі URL: <https://www.coherentmarketinsights.com/> (дата звернення: 03.04.2025).
19. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/avtentika-ta-garmoniya-z-prirodoyu-golovni-turistichni-trendi-maybutnogo> (дата звернення: 03.04.2025).
20. Економічні тенденції в туристичному секторі України, статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 03.04.2025).

21. Зануда А. Коронавірус: скільки втрачає туризм. BBC News Україна, 16 березня 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285> (дата звернення: 25.04.2025).
22. Candia, S., Pirlone, F., Spadaro, I. Integrating the carrying capacity methodology into tourism strategic Plans: A sustainable approach to tourism. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 15, 2020, No. 3, pp. 393-401.
23. Green Key. URL: <https://www.greenkey.global> (дата звернення: 16.04.2025).
24. EU Ecolabel – Tourist Accommodation. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel/product-groups-and-criteria/tourist-accommodation_en (дата звернення: 11.05.2025).
25. Штангрет А.О. Сталий розвиток туристичних територій: теорія і практика. Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. 312 с.
26. Чабан Н.М. Економіка сталого розвитку в Україні: концепції, виклики, перспективи. Київ: Наукова думка, 2022. 264 с.
27. Паньків Н.Є., Стрельбицька Н.І., Коновал А. Сучасний стан та тенденції розвитку сталого туризму у Сатанівській об'єднаній територіальній громаді Хмельницької області // *Development Service Industry Management*. 2024. № 3. С. 141–155. DOI.
28. Сатанівська селищна громада – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0? (дата звернення: 19.05.2025).
29. Культурна спадщина Сатанова. 3D-loading – розвиток внутрішнього туризму URL: <https://insource.com.ua/en/2024/12/01/kulturna-spadshhyna-satanova-3d-loading-rozvytok-vnutrishnogo-turyzmu> (дата звернення: 19.05.2025).
30. Національний природний парк "Подільські Товтри". URL: <https://discover.ua/locations/nacionalniy-prirodniy-park-podilski-tovtri> (дата звернення: 19.05.2025).

31. Шмігельська Є. А., Медвідь Г. С., Ілляшенко І. О. Сталий туризм – роль громади в управлінні та збереженні природних ресурсів. Наукові перспективи. 2023. № 11(41). С. 515–529.
32. Шевчук О. В. (у співавт.) Розвиток туризму в громадах і регіонах України в умовах повоєнного відновлення. Економіка та суспільство. 2024. № 63. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4200> (дата звернення: 04.05.2025).
33. Шевчук О. В. (у співавт.) «Лагідний» маркетинг та позиціонування громад і регіонів в контексті повоєнного відновлення туризму в Україні з врахуванням світового досвіду. Економіка та суспільство. 2024. № 64. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4370> (дата звернення: 04.05.2025).
34. Обиход Г., Ілляшенко І., Шевчук О. В. (у співавт.) Проєктування та розвиток туристичних дестинацій: адаптація найкращих світових практик до умов України. Ефективна економіка. 2023. № 7. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4465> (дата звернення: 04.05.2025).
35. Богославець О. Г., Бойко Н. О. Туристична інфраструктура міста: європейський досвід та українські реалії. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку: науково-практичний інтернет-журнал. 2018. № 16. С. 91–98. URL: <https://nonproblem.net/publikatsiya-zhurnalu-16-2018/> (дата звернення: 04.05.2025).
36. Варениця Т.А. Розвиток сталого туризму в Україні на прикладі Сатанівської територіальної громади. Інноваційні рішення для відродження України у глобальній парадигмі конкурентоспроможності : тези доп. 92-ої щоріч. студ. наук. конф. платформи «Економіка відродження громад та територій», м. Київ, 8 трав. 2025 р. Київ : КНЕУ, 2025.

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

«Економічні переваги сталого туризму: європейський та вітчизняний досвід»

Автор

Науковий керівник / Експерт

Варениця Тетяна Антонівна канд. екон. наук, доцент Шевчук Оксана Василівна

підрозділ

кафедра регіоналістики і туризму

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

2.46%

2.46%

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

0.31%

0.31%

КП 2

11928

Кількість слів

1.06%

1.06%

КЦ

95926

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		2
Інтервали		0
Мікропробіли		2
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		9

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ПРОГРАМА

**платформи «Економіка відродження громад та територій»
92-ої щорічної студентської наукової конференції
«ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ
УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ»**

(8 травня 2025 р.)

КИЇВ 2025

Дата проведення: 8 травня, 12:00

Форма проведення: онлайн

Модератор платформи:

Шевчук О.А., д.е.н, професор кафедри регіоналістики і туризму, Богославець Оксана Григорівна, к.е.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму

Економіка міста та урбаністика

1. Тема доповіді: Модернізація системи публічного управління брендингом міста як засіб залучення інвестицій і розвитку туризму

Янковий Яків, 5 курс, група РПУ-501

Науковий керівник: Шевченко О.В., д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

2. Тема доповіді: Роль програмно-цільового методу бюджетування у підвищенні фінансової стійкості міських бюджетів в умовах післявоєнного відновлення

Шпак Катерина, 5 курс, група РПУ-501

Науковий керівник: Шевчук О.А., д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

3. Тема доповіді: Ефективне використання дощових та талих вод як інструмент кліматичної адаптації: світові практики та їх адаптація для міста Луцька

Зелінський Богдан, 5 курс, група: РПУ-501

Науковий керівник: Шевчук О.А., д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

4. Тема доповіді: Інтеграція принципів сталого розвитку в післявоєнну житлову політику України

Єлагіна Софія, 5 курс, група РПУ-501

Науковий керівник: Шевчук О.А., д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

5. Тема доповіді: Міський простір як інструмент соціальної інтеграції: ревіталізація публічних просторів у громадах, що приймають ВПО

Куліковський Максим, 5 курс, група РПУ-501

Науковий керівник: Маркіна М.І., к.е.н., старший викладач кафедри регіоналістики і туризму

6. Тема доповіді: Відновлення та розвиток транспортної інфраструктури міста після бойових дій

Рябоконт Владислав, 5 курс, група РРУ-501

Науковий керівник: Пилипів В.В., д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

7. Тема доповіді: Інтеграція принципів екологічної урбанізації у проєкти житлової забудови як чинник сталого міського розвитку на прикладі західної агломерації Києва

Шум Павло, 5 курс, група РРУ-501

Науковий керівник: Шевченко О.В, д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

8. Тема доповіді: ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ МІСТ УКРАЇНИ

Губарєва Анна, 4 курс, група РУ-401

Науковий керівник: Шевчук О.А, д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму

Туризм

1. Тема доповіді: Актуальні питання управління туристичними дестинаціями України на засадах SMART TOURISM DESTINATION Management

Дмитрієва Діана, 4 курс, група РТ-402

Науковий керівник: к.н. з держ. упр., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Тимошенко Т. О.

2. Тема доповіді: Вплив цифровізації на туристичні послуги як ключовий фактор відродження України в глобальній парадигмі конкурентноспроможності

Власенкова Валерія, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Опанащук Ю.Я.

3. Тема доповіді: Застосування штучного інтелекту як інноваційне рішення для відродження туристичної галузі України в умовах глобальної конкуренції

Цурика Єлизавета, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: д.е.н., доцент, професор кафедри регіоналістики і туризму Обиход Г.О.

4. Тема доповіді: Світовий досвід використання VR та онлайн-екскурсій в туристичній індустрії: пропозиції та рекомендації для України

Савкін Владислав, 4 курс, група РТ-402

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Ілляшенко І.О.

5. Тема доповіді: Інноваційні стратегії відновлення туристичної інфраструктури України на основі досвіду балканських країн після військових конфліктів

Загородня Валерія, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Ілляшенко І.О.

6. Тема доповіді: Інноваційні рішення для відродження України в глобальній парадигмі конкурентоспроможності: потенціал медичного туризму

Єлісєєва Олександра, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Опанащук Ю.Я.

7. Тема доповіді: Інноваційні технології в організації туристичних подорожей як ключовий чинник відродження України в глобальній парадигмі конкурентоспроможності

Склярєнко Валерія, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Опанащук Ю.Я.

8. Тема доповіді: Інноваційні підходи до організації фестивалів як чинник формування туристичного бренду регіонів України

Петрова Євгенія, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

9. Тема доповіді: Цифрові технології в івент-менеджменті: можливості для туристичної галузі України

Обертинський Ігор, 4 курс, група РТ-402

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

10. Тема доповіді: Розвиток сталого туризму в Україні на прикладі Сатанівської територіальної громади

Варениця Тетяна, 4 курс, група РТ-401з

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

11. Тема доповіді: Соціально-культурні наслідки овертуризму

Саливон Денис, 4 курс, група РТ-402

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

12. Тема доповіді: Кластерна методологія як інструмент ефективної взаємодії учасників туристичної дестинації як ключовий фактор відродження України в глобальній парадигмі конкурентоспроможності

Савон Євгеній, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Опанащук Ю.Я.

13. Тема доповіді: Велнес-туризм як стратегічний інструмент відродження України в глобальній парадигмі конкурентоспроможності

Козоріз Єлизавета, 4 курс, група РТ-401

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму Опанащук Ю.Я.

РОЗВИТОК СТАЛОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ САТАНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сталий туризм у сучасних реаліях розглядається як один із ключових інструментів досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку територій, збереження природного середовища та підтримки локальних громад [1]. В умовах повоєнного відновлення України питання впровадження моделей сталого туризму набуває особливого значення, оскільки дозволяє забезпечити економічну активізацію регіонів, сприяти соціальній згуртованості та популяризувати національну культурну спадщину у світовому просторі [2].

Досвід європейських країн засвідчує, що одним із найефективніших інструментів розвитку відповідального туризму є впровадження сертифікаційних програм, орієнтованих на сталість. Зокрема, програми Green Key [3] та EU Ecolabel [4] довели свою ефективність у країнах ЄС, забезпечуючи покращення екологічних характеристик туристичних об'єктів, а також підвищення їхньої конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Сертифікація за цими стандартами передбачає відповідальне використання енергії та води, ефективне поводження з відходами, залучення місцевих ресурсів і сприяння збереженню культурної спадщини [6].

Розглянуто можливості адаптації міжнародного досвіду сталого туризму на прикладі Сатанівської територіальної громади Хмельницької області. Сатанів має значний туристичний потенціал завдяки унікальним природним ресурсам (мінеральні джерела, річка Збруч), архітектурним пам'яткам (Сатанівська фортеця, синагога XVI ст.) та збереженим елементам традиційної культури [5]. Проте на сьогодні громада стикається з рядом проблем: недосконалим станом туристичної інфраструктури, відсутністю системи поводження з відходами, низьким рівнем залучення мешканців до туристичної діяльності та відсутністю єдиного туристичного бренду.

Запропоновано комплекс заходів, що базуються на стандартах сталого туризму. Передбачається впровадження добровільної сертифікації туристичних об'єктів за програмами Green Key та EU Ecolabel, що дозволить підвищити рівень екологічності послуг і водночас стане маркером якості для міжнародних туристичних потоків. Одними із пріоритетних напрямів є розвиток інфраструктури сортування сміття в туристичних зонах, облаштування екологічних маршрутів та створення умов для використання відновлюваної енергії в об'єктах гостинності [7].

Особлива увага приділяється активізації місцевого населення шляхом проведення тренінгів і навчальних програм, спрямованих на популяризацію принципів сталого туризму, відкриття сертифікованих гостьових садиб, розвиток локальних крафтових виробництв. Також передбачено створення туристичного бренду громади, який би підкреслював її унікальність та екологічну відповідальність.

Очікуваними результатами реалізації запропонованих заходів є зростання туристичних потоків, підвищення зайнятості місцевого населення, покращення екологічного стану території, збільшення надходжень до бюджету громади та розширення можливостей участі у міжнародних програмах підтримки регіонального розвитку.

Впровадження інноваційних підходів до розвитку сталого туризму на прикладі Сатанівської громади може стати ефективною моделлю для інших територіальних громад України. Формування екологічно відповідального, економічно вигідного і соціально орієнтованого туристичного простору є запорукою підвищення глобальної конкурентоспроможності національного туристичного ринку в умовах посткризового відновлення.

Література

1. Основи стійкого розвитку: навчальний посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г.Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005.– 654 с.ф
2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / За заг. ред. Л. Г. Мельника та М. К. Шапочки. – Суми, 2005.
3. Green Key. URL: <https://www.greenkey.global/costs-policies> (дата звернення: 26.02.2025).
4. EU Ecolabel. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel_en (дата звернення: 26.03.2025).
5. Сатанівська громада. URL: <https://satanivska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 26.03.2025).
6. Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism (2007): URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism_en (дата звернення: 16.02.2025).
7. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 16.03.2025).